

MARK-JU yarntarna mirli-mirlingi nyungu ngalypakata muwarr Ngarrkaja

This gospel has been consultant checked.

¹ Ngalypakata muwarr nyungu, miranu jinar-ninyurrinyi Jesus-ku. Walja partany Ngarrkamili paliny.

*JOHN MILPANYA WURRANAKU NGARRKALU
NGAKALKULINY JESUS (1:2-8)*

²⁻³ Purlpimalu Ngarrka muwarr pirnalu piririku, yini paliny Isaiiah. Palinyja wurrarnala Ngarrkalu,

“Nyampali ngakalamarnajanaku marrngurranguku.

Wariny palaji walangkarr ngakalamarnalu pala nyampalingi, muwarrjartiny janaku.

Pala walangkarr pirirri wantuliny pirranga.

Paliny muwarr pilkulinyjanaku,

'Nganyjurrumili nyampali milpuliny.

Yarni malayalu jurtu ruwurtu.”

Palajun Ngarrka muwarr pirnalu Isaiiah-ku.

Palalu Isaiiah-lu yarntarnajanaku pala muwarr mirli-mirlingi.

⁴⁻⁶ Punjaja yiji pala marrngu kuwarri milpanya. Yini paliny John. Wurrupirrayi kamalja kurlkura palinymili. Karnulu kunyji pinapintilu

nyikarra kunymarnikinyarninyi. Mayi pirraja nganinyikinyi, wajapipa narnngurla.

Kurrngal yiji milpanyikinyiyalu pinakar-rinyaku John-ku. Warrarnja Judea-japa milpanyikinyiyalu, wirtuja tawunja pukurl, ngapija, Jerusalem-ja.

Wurrarnikinyijanaku, “Nyurralu panypanyikinyinyurrulu Ngarrkanga. Kurntany jarrayi! Kurlujartiny jirnikinyinyurru. Yakalaya! Yakujani jarrayi, Ngarrkakarti milpayi! Palaja Ngarrkalu munu kulilu yirrilkulunyurrinyi, ngarlu ngalypa jarrulunyurruku paliny. Palaja ngapanga jilamarnanyurrinyi.” Palajunmarta wurrarnikinyijanaku John-ju.

John-mili muwarr pinakarrinyajalu warajalupa warajalu wurrarnikinyiyalu Ngarrkanga, “Yijangarra nyuntungu panypanyikinyirngangu. Kurntanyja waninyarnaji. Nyuntukarti kulpanyaku karrinyarnangu.” Palajunmarta wurrarnikinyiyalu Ngarrkanga. Palaja John-ju ngapanga jirnijaninyi pijungu, ngapingi, Jordan-ja.

⁷ John-ju wurrarnikinyijanaku, “Kuwarri-marta wariny marrngu milpuliny. Paliny yija-yiji wirtu nyampali. Munu ngajukapali, ngaju puru yiji, mujuja. Nyungu wariny nyampali wirtu. Ngajulu munu yiji jujika palinymili nyinga manaku. ⁸ Ngajulu puru ngapanga jinarninyurrinyi. Nyungu warinyju ngakalkulunyurruku Ngarrka Pirlurr.” Palajunmarta wurrarnikinyijanaku John-ju.

JOHN-JU NGAPANGA JIRNI JESUS (1:9-11)

⁹ Palaja Jesus milpanyili John-karti tawunja Nazareth-ja, warrarnja Galilee-ja. Palanga John-ju ngapanga jirni Jesus palanga pijungu Jordan-ja. ¹⁰ Jesus ngapaja turlpanyajanga kanka par-rjarna. Yirrinajanga parlparr laarr pirni Ngar-rkalu. Ngarrka Pirlurr kaninykurnu milpanyala Jesus-karti kurlukukukapali, palinyja kajarnala. ¹¹ Kankajirrija Ngarrkalu muwarr pirnalu Jesus-ku, “Nyuntu partany ngajumili walja yiji. Ngajungu ngarlungu nyuntu. Ngarlu ngalya jarrinyarnangu.”

MIRURRULU PARTARL JAKURLIRNIKINYI JESUS PANYPANYAKU NGARRKANGA (1:12-13)

¹² Palaja Ngarrkamilalu Pirlurrju ngakarna Jesus pirrakarti, warrarn marrngumajirrikarti yiji. ¹³ Palanga waninyikinyi karrpurrangungupa warrukartirrangungu 40-ngi. Palanga waninyajanga yija mirurrulu wirtulu partarl jakurlirnikinya panypanyaku Ngarrkamilaku muwarrku. Munu. Jesus kurlumajirri waninyi ngarramarnti. Kuwiyirrangu kulijarturrangupa pajinakata palanga waninyikinyiyi. Ngarrkalu ngakarnajaninyi angel-arrangu kankajirrija palinyku tuku kalkunaku.

JOHN JINMURNTU JIRNIYI (1:14)

^{14a} Nyampali wirtu Jew-arranguku, King Herod, kuli jarrinyalu John-ku. Wurrarnajanaku soldier-nga, “John warlinakanu jurntingi wirriliyi.”

JESUS-JU MIRANU JIRNIKINYIJANINYI NGARRKAKU (1:14-15)

^{14b} Palaja Jesus-ju yakarna pala warrarn, Judea, yalinyjikurnu yana warrarnkarti, Galilee-karti. Palanga kurrngalja wurrarnikiny-ijanaku Ngarrkamili muwarr. ¹⁵ Karra marnikinyijanaku, “Pinakarrayi! Muwarr ngalypakata Ngarrkaja wurrarnarnanyurruku. Nyurralu panypanyikinyinyurrulu Ngarrkanga, munu pinakarrimanyurrulu. Kurntany jarrayi! Kurlujartiny jirnikinyinyurru. Yakalaya! Yijalmarta jilyalu muwarrja palinymilingi ngalypakatanga. Puntaju pikaly jarrulunyurruku. Palinymilirrangu jilkulunyurrinyi. Nyungukungarra muwarrku purlpija yiji punja mimarnikinyiyi nganyjur-rumilalu purlpijalu marlkarrinyjarrilupa kurlumapulu. Nyungukungarra nyurralu pukurl mimarnikinyinyurru.” Palajunmarta wurrarnikinyijanaku Jesus-ju.

JESUS-JU KAYI MARNAJANINYI JANPA-MALUKU MANANYAKATA PALINY YAJANAKU (1:16-20)

¹⁶ Ngarti-ngartingi janpanga yananyikinyi Yintanga Galilee-ngi. Janpa wirtujina pala. Janpamaluku mananyakatajirri yirrirnipulinyi, Simon-pa marrka palinymili Andrew. Parru-parrulu janpamalu mananyikinyipulu. ¹⁷ Wurrarnapulaku Jesus-ju, “Yajalaminyinyumpulu. Ngajulu miranu jilamarnanyumpulinyi Ngarrkaku. Palaja jintanga wurralkulunyumpulujanaku. Yijalmarta jilipiyili Ngarrkanga muwarrja nyumpalamilija, Ngarrkamilirrangu jarrulupiyi.

Purlpi parru-parrulu kanganyikinyinyumpulujaninyi janpamalu jungkakarti. Kuwarringulu muwarrju kangkulunyumpulujaninyi marrngu Ngarrkakarti.”¹⁸ Palangangarra parru-parru yakarnapulu palinymilija muwarrja, yajarnapulu.

¹⁹ Palaja jampangarra wangka yana Jesus, warinyirri yirrirnipulinyi, James-pa marrka palinymili John. Pulanymili japartumurninyi yini Zebedee. Tingkingi pulany kajarnikinyiyi japartumurninypa palinymili warrkamukatarrangu. Parru-parru laarr kanganyaja yarni marnikinyiya. ²⁰ Palangangarra James-pa John kayi marnapulinyi Jesus-ju. Palinymilija muwarrja palangangarra tingkingi japartumurninyi yakarnapulu, warrkamukatarrangupa yakarnapulujaninyi, yajarnapulu Jesus pulanyju.

JESUS-JU JURTU NGAKARNA MIRURRU (1:21-28)

²¹ Palaja Jesus-ja yanayi palarrangu palakarti tawunkarti, ngapikarti, Capernaum-karti. Palanga milpanyiyi.

Sabbath jarrinyi. Sabbath-ja munu warrkamu jarrimiyi marrngurrangulu Jew-arrangulu. Pala manguny janamili. Sabbath waninyikinyijanaku Ngarrkamilaku muwarrku kurlkarri manaku. Town-arrangungu kunmu jarrinyikinyiyi muwarrpitingi mayanga pinakarrinyaku muwarrku Ngarrkamilakupa muwarr pinaku Ngarrkaku. Palanga Capernaum-ja Sabbath jarrinyijanaku, Jesus janamili muwarrpitingi mayanga kaninykarti ngalpanya. Miranu

jirnikinyijaninyi Ngarrkaku. Marrngurrangulu pinakarrinyikinyiyalu. ²² Ngurnjul-ngurnjul jarrinyiyili palinymilija muwarrja. “Yijarla wariny. Nyungu pirirri muwarr jurtukata yiji. Munu nganyjurrumili miranu jinakatarrangukapali. Jana puru muwarr pinakata warinyarrangumilaku muwarrku. Nyungulu Jesus-ju miranu jinanganyjurrinyi jurtulu muwarrju. Yijalu wurrarnili palajun muwarr pinaku Ngarrkalu.”

²³ Palangangarra ngalpanya muwarrpintingi mayanga pirirri. Mirurrulu ngawu jirnikinyi paliny. ²⁴ Wirntijartiny paliny, kamarnalu marrjalu, “Jesus Nazareth-ja! Nganiku karrinyannganaku mirurrurranguku? Milpanya wirlalamanganinyi marlkarri jinaku nganarnaku? Miranu ngaju nyuntuku. Ngakarnanta Ngarrkalu. Nyuntu kurlumajirrikata yija Ngarrkamili.”

²⁵ Jesus-ju warnta marna pala mirurru, “Jama jarra! Pirirri yakala! Jalakarti yarra!” ²⁶ Mirurrulu jinarn-jinarn pinakata jirni yija pirirri, palaja kamarna marrja, yakarnalu, yana ngarramarnti. ²⁷ Jesus-ku ngurnjul jarrinyiyalu marrngurrangu wiyirr. Wurrarnayarningu, “Nganirti nyungu? Warinymarta muwarr. Muwarr jurtukata paliny. Muwarr wurralili palinyju, nganipa muwarrja palinymilija jirniyili mirurrurrangulu pukun.” ²⁸ Palanga Jesus-mili muwarr yitinykarra wurrarna kawarnikinyiyarningu ngunarrrikurnujirri wurrarnja Galileengi.

*JESUS-JU NGALYPA JIRNIKINYIJANINYI WUR-
RKUJARTINYARRANGU (1:29-34)*

²⁹ Yakanakanu pala muwarrpinti maya Jesus yana ngurrakarti pulanymilikarti, Simon-milipa Andrew-milikarti. Yanapulu pulany pukurl, palajirri warinyjirri, James-pa John.

³⁰ Simon-mili marrukumurniny wurruku waninyikinyi. Mayanga karta karrinyikinyi, parrpakarrajartiny wurrukujartiny. Jampa milpanya Jesus, wurrarniyili pala. ³¹ Yanalu, parirr warlirni Jesus-ju, mirtawa wararr karrinyi. Palangangarra wurrkulu yakarna, ngalyapa marntiku jarrinyi, mayi kanyajanaku.

³² Jampa karrpu kaniny ngalpanyaja, warrurl-warrurl jarrinyaja, Jesus-karti kanganyikinyiyijaninyi kurrngal, jinta wurrukujartiny, jinta ngawurrangu mirurruja.

³³ Marrngurrangu palanga kunmu jarrinyiyi, mayanga jawapirtingi wiyirr milpanyiyili.

³⁴ Jesus-ju kurrngal warinypa warinyjartiny wurrukujartiny ngalyapa jirnijaninyi, kurrngaljapa jurtu ngakarnajaninyi mirurrurrangu. Miranu waninyiyalu palinyku. Palajalu mirurrurrangu muwarrku kunta jirnijaninyi Jesus-ju.

*JESUS GALILEE-NGI YANANYIKINYI, WUR-
RARNIKINYIJANAKU NGARRKA (1:35-39)*

³⁵ Marntungu, karpumajirri, Jesus kartaja turlpanya, maya yakarna. Palaja tawun yakarna. Jalakarti tawunja, pirrakarti yana, kujurl. Palanga muwarr pirnalu Ngarrkaku.

³⁶ Kanyjirnikinyiyalu Jesus-ku Simon-jupa warinyarrangulu. ³⁷ Yirrinajalu wurrarniyili, “Wiyirru kanyjirnikinyiyangu.” ³⁸ Wurrarnajanaku, “Munu kuwarri Capernaum-karti kulpuluminyi. Town-arrangukarti warinyarrangukarti yankuluminyi, wurralamarnajanaku Ngarrka. Palajunku jinaku ngakarnanyi Ngarrkalu.” ³⁹ Galileengi yana-yananyikinyijanaku, muwarrpintingi mayarrangungu kurrngal miranu jirnikinyijaninyi Ngarrkakupa jurtu ngakarnikinyijaninyi mirurrurrangu.

*JESUS-JU PIRIRRI KARNU WURRKUJARTINY
NGALYPA JIRNI (1:40-45)*

⁴⁰ Warajanga karrpungu pirirri milpanyili Jesus-karti. Wurrkujartiny, kurlu yiji karnu paliny. Mangunya Jew-arrangumilija wiyirr palajartiny wurrkujartiny jalanga kaja waninyaku, kujurl yija, munu ngurranga ngalpanyaku. Pala marrngu milpanyakanu murtingi jurlpi-jurlpi jarrinyalu, ngarlu japirr marna Jesus, “Wanka jiliminyinkurra, karnu ngaju ngalya jiliminyin. Wunyjurru nyuntulu karrinyanpa?” ⁴¹ Jesus paju karrinyili. Parirr jirranakanu wurrkujartiny warlirni. “Yuu, karrinyarnangu ngalya jinaku. Kapuraly yiji jilamarnanta.” ⁴² Jampangarra pala wurrku munu jarrinyalu, karnu kapuraly jarrinyi pala marrngu.

⁴³ Minyirru wurrarnala Jesus-ju, “Pinakarra!
⁴⁴ Munu wurralamanjanaku ngalya jirnirinti ngajulu. Pipurru yatilkarti yarra. Palinyju yijalu parrjalamenta yitinykarra kawu nyuntu,

nyuntu karnu kapuraly. Nyuntu miranu palaku mangunyku nyuntumilaku wurrkuku. Purlpimalu Ngarrkalu wurrarnalu Moses-ja mirli-mirlingi yarntanaku. Palinyja muwarrja kukurnjari wankanyu yatilkarti kangkuluman. Palalu yatilju kampalkuliny tikirkarti, jurnpakartijakun. Palajalu jintalu marrngurrangulu pala yirrinajalu nyuntuku miranu wantulupiyangu, kapuraly nyuntu, wurrkumajirri. Palaja yarranakanu ngurranga ngalpuluman.” Palajun wurrarnili Jesus-ju. Palaja ngakarna yatilkarti.

⁴⁵ Pala pirirri munu jama wanima. Panypanyili Jesus-ja. Marntilu yirrkulu wurrarnikinyijanaku nyarrakurnujirri, “Jesus-ju ngalya jirninyi karnu ngaju.” Palaja muwarrja Jesus munu tawunarrangukarti yanama, munu ngalpama, kurrngaljamarra marrngungamarra. Warrarnja waninyikinyi jalanga. Yirrkulu milpanyikinyiyalu marrngurrangu ngunarrikurnujirrija.

2

WURRKUJA NGALYPA JIRNI JESUS-JU (2:1-12)

¹ Palaja tawunkarti kulpanya Jesus, Capernaum-karti. Palanga wurrarnikinyiyarningu, “Jesus kulpanya!” ² Kurrngal palinymilikarti mayakarti milpanyiyi, palinyku pinakarrinyaku. Miranu jirnikinyijaninyi palinyju Ngarrkaku. Marrngurrangu kaninykurti palanga mayanga kurrngal yija,

jinta kurrngal jalakartingi palakurtirri wararr karrinyikinyiyi, pinakarrinyikinyiyalu.

³ Palanga milpanyiyi marrngu kujarrapa kujarra. Pirirri wurrkujartiny kanganyikinyiyi ngurrinyja, manyurla yija paliny, munu marnti yananyaka. Kanyayili Jesus-karti ngalya jinaku.

⁴ Partarl ngalpanyiyi mayanga, palanga kurrngal waninyikinyiyi. Wararr karrinyikinyiyi kurrngal yija Jesus-martaji. Palaja kankarni mayanga karntinyiyi. Pirli jirniyi Jesus-martaji kankarni, wurrkujartiny kaninykurnu jirniyi ngurrinyja, Jesus-ja walangkarr.

⁵ Karra marnarningu Jesus-ju, "Yijalmarta jirniyi nyungu wurrkujartiny ngalya jilamarna." Palaja ngalypalu wurrarnili wurrkujartinyja, "Nyuntulu puripi panypanyikinyinpili Ngarrkanga. Puntaju munu wirlalamarnanta ngajulu, munu kulilu yirrilamarnanta, nyuntuku ngalya wantulumarnangu."

⁶ Mayanga palanga kajarnikinyiyi Jewarrangumili miranu jinakatarrangu kujarrapa waraja. Ngarlu kurlu jarrinyiyi Jesus-ku muwarrku. Kurlkarri marnikinyiyarninyi,

⁷ "Munu palajun muwarr pinaku! Karra marnalu, 'Nyuntulu puripi panypanyikinyinpili Ngarrkanga. Puntaju munu wirlalamarnanta ngajulu, nyuntuku ngalya wantulumarnangu.' Palajungarra karra marna. Kurlu yiji muwarr pirni paliny. Ngarrkajakurl palajun muwarr pinaku. Marrngurrangulu munu jinakayi palajunju. Palalungarra Jesus-ju Ngarrkakapali jinarninyi!"

8-9 Janaku miranu Jesus, palajun kurlkarri marnikinyiya janalu, palajunmarta paliny yimpirnikinyiyi. Japirr marnajaninyi, “Nganijalu nyurralu yimpirnininyinnyurru ngaju palajunju? Wurrarnarnala nyungungu pirirringi, 'Nyuntulu purlpi panypanyikinyinpili Ngarrkanga. Puntaju munu wirlalamarnanta ngajulu, ngalya wantulumarnangu'. Nyurralu wurrarnanyurru palajun munu wurranku ngajulu. Wunyurru muwarr pilamarnalu wurrkujartinyku nyunguku? Yijapa wurralamarnalu, 'Wararr karruluman, ngurriny mankuluman, jinangu yankuluman'. Wayirti? Palinyja palajun wurranku ngajulu? Muwarrja ngajumilija ngalya jarulinyja? Wurrkumajirri jarruliny? ¹⁰ Yuu! Kuwarringarra ngalya jilamarna nyungu wurrkujartiny. Palajalu wantulunyurru ngajuku miranu, ngajungu yija wurrarnaji Ngarrkalungarra paliny ngalya jinaku. Wantulunyurru ngajuku miranu, ngajungu yija wurrarnaji Ngarrkalungarra marrnguku kurlujartinyjaku puru yakanaku, janaku ngalya waninyaku.”

Palaja wurrkujartinyja wurrarnala Jesus-ju, ¹¹ “Wararr karruluman, ngurriny mankuluman, ngurrakarti nyuntumilikarti yankuluman.”

¹² Palangangarra wararr karrinyi pala pirirri, ngurriny mana, jalakarti yana pipurru. Yananya kawanaja wiyirruja parrjarnikinyiyi. Wurrarnikinyiya, “Ngalya jirni Jesus-ju! Kuwarrijaku! Munu nyungu yirrirniminyi!” Nyurra marnikinyiya Ngarrka, muwarr pirnikinyiyalu, “Yarranijayi! Yija-yiji nyuntu ngalya!”

*JESUS-JU WURRARNALA LEVI-NGI,
“YAJALAMINYIN NGAJU.” (2:13-17)*

¹³ Yarranakanu Jesus wirtu ngapamartaji ngarti-ngartingi yananyikinyi, Yintanga Galilee-
ngi. Marrngu kurrngal kunmu jarrinyiyili
palinyja. Miranu jirnikinyijaninyi Ngarrkaku.

¹⁴⁻¹⁵ Kurrngalju Jew-arrangumili mangunya
panypanyakatarrangulu yajarnikinyiyi Jesus.
Jananga jinta warnkuku miranakatarrangu.
Warrkamu jirnikinyiyi Roman Government-ku
palarrangulu, warnkuku mirarnikinyiyijaninyi
marrngu Government-milija muwarrja. Ngulyu
mananyakata jana. Warnkuku wirtumartaku
mirarnikinyiyijaninyi, jinta yinganyikinyiyalu
nyampali, jinta kalkurnikinyiyarningu.

Karrpurrangu karrpungu Jesus yajarnikinyiyi
palarrangukapalilu kurrngalju Jew-arrangumili
mangunya panypanyakatarrangulu pukun.

Warajanga karrpungu Yintanga Galilee-
ngi Jesus yananyikinyi. Marrngu yirrirni,
warnkuku miranakata, paliny yini Levi.
Nyungu Levi mayanga warrkamupintingi
palinymilingi kajarnikinyi. Yirrinajalu
Jesus-ju wurrarnala, “Yajalaminyin
ngaju.” Palangangarra warrkamu
yakarna palinyju, Jesus yajana kawarna.

Palaja Levi-milikarti mayakarti yana
Jesus mayiku ngananyaku. Jinta warnkuku
miranakatarrangu pukurl milpanyiyi,
warinyarrangupa Jew-arrangumili
mangunya panypanyakatarrangu,
mayiku ngananyaku palanga.

¹⁶ Warinyarrangu Jew-arrangumili
miranu jinakatarrangu wangka wararr

karrinyiyi. Yini marnikinyiyarninyi Pharisee-rrangu. Parrjarniyi Jesus-ju ngananyijanaku palarrangungu Jew-arrangumili mangunyja panypanyakatarrangungu. Wurrarniyijanaku Jesus-milingi marrngurrangungu, “Jesus-ju munu mayi ngananyaku warnkuku miranakatarrangungupa mangunyja panypanyakatarrangungu. Kurlu jirninyi.” Palajun muwarr pirnikinyiyi Pharisee-rrangu.

¹⁷ Pinakarrinyijaninyi Jesus-ju. Puntaju karra marnajanaku, “Maparnkarra munu milpuliny wanka jinaku purrpurnkatarranguku, milpuliny wurrukukatarrangukujakun. Palakapali jinarni ngajulu. Munu milpamarna ngalypakatarranguku kayi manaku Ngarrkakarti. Milpanyarna ngaju Ngarrkanga panypanyakatarranguku kayi manaku Ngarrkakarti, muwarrja palinymilija. Palajalu ngananyarnijanaku palarrangungu.”

3

*PARIRR TIKIRLJARTINY NGALYPA JIRNI
JESUS-JU SABBATH-JA. NGUKARRIRNAYI
JINTALU (3:1-6)*

¹ Palaja yarrana muwarrpintingi mayanga ngalpanya Jesus. Sabbath pala karrpu. Palanga mayanga pirirri parirr kurluny-kurluny, tikirrkata, munu rurrinyaka parirr. ² Palanga kajarnayi Pharisee-rrangu pukurl, kujarrapa waraja. Jesus-ku malyparr waninyikinyiyalu. Parrjarn-parrjarnikinyiya. Wurrarnikinyiyarningu, “Kuwarri Sabbath. Yijapa ngalypa jilkuliny

wurrkujartiny. Nganyjurrumilija mangunya pala kurlu. Munu wurrkujartiny ngalya jinaku Sabbath-ja. Palajun jinaja ngukarriliminyi yija.” Palajunmarta wurrarnikinyiyarningu palarrangulu Pharisee-rrangulu.

³ Pala pirirringi wurrarnala Jesus-ju, parirr kurluny-kurlunyjartinya, “Yakujani, nyungukarti milpuluman.” ⁴⁻⁵ Palaja Pharisee-rrangulu wurrarnajanaku, “Pinakarrayi! Miranu nyurra Sabbath-ku, karrpu nganyjurrumili warrkamumajirriku. Ngarrkamilija muwarrja pala. Yuu, mangunya nganyjurrumilija, wunyjurru jiliminyijanaku marrnguku Sabbath-ja? Ngalya jiliminyijanaku? Kurlu jiliminyijanaku? Wanka jiliminyijaninyi? Wirlalaminyijaninyi? Wunyjurru? Wurraliyi.”

Munu puntaju muwarr pirnamiyalu. Jama waninyikinyiyalu. Pajuwayikatarrangupa jaly-pakatarrangu jana.

Palajalu Jesus-ju kulilu yirrirnijaninyi. Paliny paju karrinyijanaku pukun.

Palaja pirirringi parirr kurluny-kurlunya wurrarnala, “Parirr jirrara.” Parirr jirrarna, ngalya jarrinyi.

⁶ Palaja palarrangu Pharisee-rrangu yunturi jarrinyiyalu Jesus-ku. Yananya kawar-nayi kurrnganaku jintanga, ngapingi, Herod-milingirrangungu marrngurrangungu. Kunmu jarrinyiyi, kurrngarnayarningu, “Wunyjurrulu Jesus marlkarri wirlalaminyi?”

*KURRNGALJU PINAKARRINYIKINYIYALU
JESUS-KU JANPAMARTAJI (3:7-12)*

7-8 Palaja Jesus-pa palinymili marrngurrangu janpakarti wirtukarti yanayi, Yintakarti Galileekarti. Kurrngalju paliny yajarniyi. Milpanyikinyiyi pala wirtuja tawunja, ngapija, Jerusalem-ja, warrarnjirrija Judea-japa Idumea-japa ngunarrija Jordan-ja pijuja, palajirrija tawunajirrija milpanyikinyiyi, Tyre-japa Jayitunja. Pinakarrinyiyi, “Jesus-ju ngalya jirnijaninyi wurrkujartinyarrangu.” Palaja milpanyikinyiya kurrngal.

9-10 Ngalya jirnijaninyi wurrkujartiny kurrngal. Wangka yija milpanyikinyiyi palinyku nyinga manaku. Palaja marrngurrangungu palinymilingi wurrarnajanaku Jesus-ju, “Ngurru malanyiyili. Tingki marrajiya. Kajalamarna palanga ngurru manangamarra.”

11-12 Jintalu Jesus-karti kanganyikinyiyijaninyi jinta marrngurrangu, ngawurrangu jana. Mirurrurrangulu kanganyikinyiyijaninyi. Jesus jampa yirrinakanu, mirurrurrangulu marrngu parnpirnikinyiyijaninyi jungkanga Jesus-ja walangkarr, wirntilu kamarnikinyiyi, “Jesus! Ngarrkamili partany nyuntu!” Wurrarnikinyijanaku minyirrju mirurrurrangungu, “Jama jarra!” Kurnta jirnikinyiyijaninyi yini manaku “Ngarrkamili Partany” paliny.

4

*JESUS-MILIJA MUWARRJA JUPANYAPULU
WANGALPA NGAPA (4:35-41)*

³⁵ Jarurrukartingi Jesus-ju wurrarnajanaku palinymilirrangungu, “Yankuluminyi kakarrakurnu ngapanga ngunarrikarti.”

³⁶ Palajalu yakarniyijaninyi marrngu jinta jungkanga, Jesus ngapanga kanyayi tingkingi. Warinyarrangulu pukurl tingkingirrangu yajarniyijaninyi. ³⁷⁻³⁸ Yananyajanga Jesus karta karrinyi nyirrirni, ngurrinya, pilawunga, karta karrinyi yija.

Palaja partijirri wangel wirtu yija jarrinyi, ngapa pintura jarrinyi, ngalpanyikinyi tingkingi, winya jarrinyikinyijanaku ngapa. Wirnti yiji jarrinyiyi marrngurrangu Jesus-mili. Mintu jirniya. Wurrarniyili, “Miranu jinakatakayi! Yija kunulinynganyjurrinyi ngapalu. Jampangarra marlkarri jarruluminyi. Wanka jilanganinyi! Nganijalu kakurnannganinyi?”

³⁹ Jesus kupalyaja wararr turlpanya, wurrar- napulaku, “Wangalkayi, jupa! Janpakayi, kaniny jarra!” Palinymilija muwarrja wangel jupanya palangangarra, ngapa kaniny jarrinyi palajun, wuta jarrinyi.

⁴⁰ Jesus-ju japirr marnajaninyi marrngurrangu palinymili, “Nganija wirnti jarrinyikinyinyurru? Nganijalu munu yijalmarta jirnimijinyurru?”

⁴¹ Ngurnjurnikinyiyalu yija. Wurrarna- yarningu, “Pinakarrinyipulalu wangeljupa ngapalu! Palinymilija muwarrja jupanya kawarna wangelpa kaniny jarrinyi yija ngapa. Yija nyampali paliny ngapakupa wangalku! Nganikapali nyungu Jesus? Nganurtu paliny?” Ngurnjurnikinyiya palajun. Palaja wirnti jarrinyiyalu.

5

NGAWUKATAJA MIRURRURRANGU KURRN- GAL JURTU NGAKARNAJANINYI JESUS-JU (5:1- 20)

¹⁻² Yananya kawarnikinyiyi tingkingi, ngunarrikarti ngapanga jarrinyiyi.

Warrarn pala yini Geraza. Warnkumar-ramarra pala, jurntijartiny kurrngaljartiny. Geraza-jalu ngurraralu wirrirkinyiyijaninyi marlkarrirrangungu kaninykurti jurntingirrangungu.

Milpanyakanu tingkija katukarna Jesus. Palinykarti milpanyili pirirri, ngawukata, mirurrulu kanganyikinyi paliny. ³⁻⁴ Kurta yananyikinyi, ngurra marnikinyi kaninykurti jurntingirrangungu, marlkarrirrangumartaji. Kulikata yiji jirnikinyi mirurrulu. Puripi jayinju parirra jina partarl kunymarnikinyiya marrngurrangulu. Marrjapanu nganimarta jirnikinyi mirurrulu, jayin ngartarnikinyi palalu pirirrilu. ⁵ Yana-yananyikinyi jurntingipa warnkurrangungu karpungupa warrukartingi. Ngawujartinyju kamarn-kamarnikinyipa warnkulu wirrkarnikinyarninyi.

⁶ Nyarralu pirirpirrayilu jampa yirirni Jesus kajamartaja, mirti jarrinyalu purrpi, murtingi juripi-juripi jarrinyili walangkarr. ⁷⁻⁸ Jesus-ju wurrarnili mirurrungu, "Pirirri yakala! Jalakarti yarra!" Pirirrilu marrjalu kamarnalu, "Yakalanyi, Jesus! Ngaju nyuntuku miranu. Nyuntumili japartu kankajirri waninyi, yija nyampali paliny kankakupa ngunarrikurnujirriku. Nyuntu

palinymili partany walja! Nganiku karrinyan, wirlalkuluminyin? Ngarlu japirr marnarninti, munu ngakalaminyin wikakarti wirtukarti kampanyaku!" Palajun muwarr pirnili mirurrulu Jesus-ku.

⁹ Jesus-ju japirr marna pirirri, "Nganurtu yini nyuntumili?" Wurrarnili, "Yini ngaju 'Marlu'. Mirurrurrangu kurrngal nganarna."

¹⁰ Ngarlu japirr marnikinyiya, "Munu ngakalamanganinyi nyunguja warrarnja."

¹¹ Palanga mawurlungu ngurr-ngurrarrangu waninyikinyiyi, kurrngal, 2,000, warruly ngananyikinyiyi.

¹² Jesus ngarlu japirr marnikinyiyi mirurrurrangulu, "Ngurr-ngurrkartirrangulu ngakalamanganinyi.

Wunyjurru? Ngalpupuyirnijanaku?" ¹³ Karra marnajanaku, "Yuu, yankulunyurru ngurr-ngurrkarti."

Palangangarra pirirri pala yakarnayi, ngurr-ngurrkarti wiyirr yanayi, ngalpanyiyijanaku mirurrurrangu. Palajangarra warnkuja kaninykurnu mirti jarrinyiyi ngurr-ngurr wiyirr, janpanga ngalpanyiyi pipurru, marlkarri jarrinyiyi ngapanga.

¹⁴ Marrngurrangu ngurr-ngurrku kalkunakatarrangu jinta pirnayarninyi, wirnti mirti jarrinyiyi. Kurrngalja wurrarniyijanaku tawunjapa warrarnja.

Palaja kurrngal yirrinaku milpanyiyi.

¹⁵ Jesus-karti milpanyajalu yirrirniyi nyarra pirirri ngawukatapa palanga waninyikinyi, Jesus-martaji kajarnikinyi, wurrujartiny, mirurrurrangumajirri, ngawumajirri, ngalya waninyikinyi. Yirrinakanu wirnti jarrinyiyi.

16 Jinta palamanga wararr karrinyikinyiypa. Purlpi yirrirnayijaninyi ngurr-ngurr ngapanga ngalpanyaja. Wurrarniyijanaku jampa milpanyajanga, “Nyungulu Jesus-ju mirurrurrangu ngakarnajaninyi pirirrija ngurr-ngurrkartirranggu. Palaja mirti jarrinyiyi warnkuja kaninykurnu, yintanga ngalpanyiyi, ngurr-ngurr wiyirr ngapalu kunanyajaninyi, marlkarri ngarramarnti.”

17 Palaja ngurrararangulu wurrarniyili Jesus-ja, “Yankuluman. Nganarnamili warrarn yakalamnganaka.”

18 Palaja tingkingi karntinyi Jesus. Piririlu wanka jarrinyajalu Jesus japirr marna, “Milpurnu nyuntungu?” 19 Puntaju karra mar-nalu, “Munu. Nyuntumilirrangukarti kulpulumanjanaku. Wurralamanjanaku Ngarrka paju karrinyingu, ngalya jinangu yija.” 20 Palaja Jesus karakurnu kulpanya ngunarrikarti yintanga.

Palinymilija muwarrja pala pirirri kulpanyakanu yana-yananyikinyi palanga warrarnja, kakarra, ngapingi, 10 Town-arrangungu. Wiyir-ja yana palarrangungu. Wurrarnikinyijanaku, “Ngarrkalu ngalya yiji jirnija. Jesus-ju jurtu ngakarnajaninyi mirurru ngajuja. Wanka jirninyi.” Wiyirr palanga wurlka jarrinyiyi, ngurnjurnikinyiyalu Jesus-ku.

*PUNJAJA WURRKUJARTINYJA MIRTAWA
NGALYPA JIRNI JESUS-JU, PALAJA PARTANY
MIRTAWA MARLKARRIJA WANKA JIRNI (5:21-
43)*

²¹ Ngarti-ngartingi yintanga Jesus-ja kunmu jarrinyiya kurrngal. ²² Milpanya pirirri, yini Jairus. Palinyilingi tawunja muwarrpintiku mayaku nyampali paliny. Jampa yirrirni Jesus murtingi juripi-juripi jarrinyili walangkarr. ²³ Ngarlu japirr marna, “Partany mirtawa ngajumili wurrku yija, marlkarri jarrali. Milpuluman ngurrakarti ngajumilikarti, warlilaman parirruju. Palaja munu marlkarri jarruliny, wanka wantuliny yija.”

²⁴ Jesus palinyja yana, kurrngalju yajarnikinyiyipulinyi. Ngurrku-ngurrku marnikinyiyarninyi marrngurrangulu.

²⁵ Nyungulu mirtawalu pukurl yajarna. Wurrku kalkurnikinyi palalu mirtawalu punja, 12 partunurrangu. Pijirri yirruku warrkirnikinyili yija, parra-parra wirtu. ²⁶ Warinyapa warinykarti maparnkarrarrangukarti yananyikinyi. Munu wanka jirnimiya. Wurrku wirtu jarrinyikinyili. Palaja warnkumajirri yija, yirruku wurrku waninyikinyi.

²⁷⁻²⁸ Palinyju pinakarrinyi, “Jesus-ju ngalyapa jirnijaninyi wurrkujartiny.” Pinakarrinyakanu wurrarnarningu, “Nyinga malamarna wurrujakun palinymili. Nyinga manakanu ngalyapa jarulumarna yija, wurrkumajirri wantulumarna.”

Palajun jirni. Partijirri kaniny wangka milpanyili, nyirrirnilu warlirnalu wurru.

²⁹ Palangangarra pijirri paliny warrkinaja jupanya, miranu ngalyapa jarrinyi pala mirtawa, pikaly jarrinyi.

³⁰ Palangangarra palaku miranu jarrinyi Jesus. Karra marnarningu, “Warajalu nyinga

marnanyi, pala purrpurn jarrinyi.” Wararr karrinyi, warinykurnu jarrinyi. Japirr marnajaninyi, “Nganurtulu wurru ngajumili nyinga marnaja?”

³¹ Karra marnayalu palinymilirrangu, “Nganijalu palajun muwarr pirnin? Kurrngalju ngurrku marnikinyiyinti. Wunyjurrurti japirr marnan, 'Nganurtulu nyinga marnanyi.'?”

³² Panypa-panypanyikinyijanaku, yirrkulu parrjarnikinyi. ³³ Pala mirtawa miranu waninyarningu, purrpurn yija, wurrkumajirri. Jannganka pirnikinyi karrartajartiny, milpanya Jesuskarti. Murtingi juripi-juripi jarrinyili walangkarr palinyja jinanga, wurrarnili yija muwarr jurtu. ³⁴ Ngalypalu wurrarnala Jesus-ju, “Yijalmarta jirnijin ngalypaku. Palajunjalu kuwarri ngalya waninyan. Yankuluman wirntimajirri, ngalya wantuluman. Nyungujajakun. Munu yarranakanu pala wurru mankuluman.”

³⁵ Mirtawanga muwarr pinajanga, jinta milpanyiyi nyarraja Jairus-milija mayaja. Jairus-ja wurrarniyili, “Partany mirtawa nyuntumili marlkarri. Pala miranu jinakata yakala. Munu yirrnginaku.” ³⁶ Jesus-ju pinakarrinyijaninyi muwarrja. Jairus-ja wurrarnili, “Wirntiwayi, munu ngarlu kurlu jarruluman. Yirrkulu yijalmarta jilipijin.” ³⁷ Kurrngalju yajarnikinyiyipulinyi Jairus-pa Jesus. Wurrarnajanaku Jesus-ju, “Wantayi.” Palaja Jesus-ju manajaninyi palinymilija kujarrapa warajakun, Peter-pa James-pa marrka James-mili, John. Jana

yanayi Jesus-pa Jairus pukun ngurrakarti Jairus-milikarti.

³⁸ Yanayi mayanga milyanga, wararr kar-rinyiyi. Palanga mayanga yirrirniyijaninyi kurrngal. Ngangkurlji pirnikinyiyarninyi partanyku mirtawaku. ³⁹ Ngalpanyakanu Jesus-ju wurrarnajanaku, “Munu ngangkurl jilkulun-yurru. Pala partany mirtawa kupalya jarriny-ijakun. Munu marlkarri paliny.” ⁴⁰ Nyurni marnayi. Munu yijalmarta jirnimiyili muwarrja palinymilingi. Palaja palinyju wurrarnajanaku, “Jalakarti yarrayi.”

Palaja palarrangungujakun wurrarnajanaku, pipi japartungu partanymilingipa Peterngapa James-ngipa John-ja, “Yankuluminyalu partanykarti.” Palakarti kutukarti partanykarti yanayalu. ⁴¹ Parirr warlirni Jesus-ju, wurrarnili, “Partanykayi, wararr karra!” ⁴² Palangangarra Jesus-milija muwarrja pirlurr palinymili kulpanyalu. Partany wararr karrinyi, marnti yana jinalu, jurrkarna kujarrapa warajamarta. (Kurrimarta paliny, partunurrangu 12-jartiny.) Yirrinajalu wurlka jarrinyiyi, wurrarnikinyiyarningu, “Yuu, purlpilu nyungukapali munu yirrirniminyi. Marlkarrija wanka jirni.” ⁴³ Minyirrju wurrarnapulaku, pipi japartungu pala partanymilingi, “Munu wurralkulunyumpulujanaku wankanyu jirnirni nyungu partany ngajulu.” Palaja wurrarnapu-laku, “Partany mayi yungkulunyumpulu.”

*PALINYMILIRRANGU 12 NGAKARNAJANINYI
JESUS-JU WARINYARRANGUKARTI TAWUNAR-
RANGUKARTI (6:6b-13)*

¹ Palaja Jesus yana warrarnkarti palinymilikarti, palinymilirrangu marnngurrangu yajarniyi.

⁶⁻¹¹ Jesus yananyikinyi tawunarrangukarti, miranu jirnikinyijaninyi Ngarrkamilaku muwarrku. Palaja palinymilirrangu kayi marnajaninyi, wurrarnajanaku, "Marnngurrangukarti Ngakalamarnanyurrinyi, Ngarrka wurralkulunyurrujanaku. Nyungu muwarr wurrarnarninyurruku ngajulu. Kuwarrija jurtu ngakaliyijaninyi mirurrurrangu marnngurranguja, nyurralu. Yankulunyurru, munu warnkupa mayi kangkulunyurru. Wirrilkulunyurrarningu jujika, warajajakun wurru kangkulunyurru, jinta wurrukarra yakalkulunyurru. Yijapa warinyjarrangu tawunja marnngulu wurralkulunyurruku, 'Kurtaliyi, jampa nganarnanga wantulunyurru.' Palinymilingi ngurranga palangangarra wantulunyurru palanga tawunja. Yijapa warinyjarrangu tawunja milpulunyurru, panypalapiyinyurraku, munu janalu japirr malapiyinyurrinyi janamilingi tawunja waninyaku, munu pinakarrulupiyi Ngarrkamili muwarr. Palajunja, munu wantulunyurru palanga tawunja. Kurlurlu jujikaja purany pilkulunyurru. Palajun jinajalu jurti jilkulunyurrujaninyi Ngarrka kuli jarrulinyjanaku, panypanyaja palinymilingi muwarrija. Palaja yakalkulunyurru pala

tawun. ¹² Yuu, jipi. Kujarrapa kujarra, palajun yankulunyurru.”

Palaja yanayi. Yananyikinyiyi wur-rarnikinyiyijanaku marrngurrangungu, “Panypanyikinyinyurrulu Ngarrkanga. Yakalaya kurlujartiny jirnikinyinyurru, Ngarrkanga yijalmarta jiliyili!” ¹³ Kurrngal mirurru jurtu ngakarnikinyiyijaninyi, kurrngalja wurrkujartinyja wirrirniyijanaku mirrijin, japirr marnikinyiyi Ngarrka, “Ngalya jilaman nyungu marrngu.” Palaja wurrkujartiny ngalya jarrinyi. Ngalya jirnijaninyi Ngarrkalu.

JESUS-JU MAYI JIRNIJANAKU 5,000-KU (6:30-44)

³⁰ Yarti Jesus-milirrangu ngakanajarrangu kulpanyiyi palinykarti. Wurrarniyili marrngu ngalya jirnikinyiyijaninyi, mirurru jurtu ngakarnikinyiyijaninyi, marrngu miranu jirnikinyiyijaninyi Ngarrkaku, palajun, Jesus-milija muwarrja. ³¹ Palanga Jesus-karti milpanyikinyiyi marrngurrangu kurrngal yiji. Ngurrku marnikinyiyi ngunarrijirrilu, munu-munu jirnikinyiyijaninyi ngananyaku Jesus-jupa palinymilirrangulu. Palaja Jesus-ju wurrnajanaku palinymilirrangungu, “Yankuluminyi nganyjurrujakun marrngumajirrikarti warrarnkarti. Jampalu mimalaminyarningu.” ³² Tingkingi karntinyiyi, marrngumajirrikarti yanayi. ³³ Kurrngalju parrjarnikinyiyijaninyi, janaku miranu, miranupa wanyjarnikartiku yananyi Jesus. Mirti wirilki jarrinyiyi milyanga

yintanga ngunarrikarti jinangu, kaninyipirti mimarnikinyiyalu.

³⁴ Jesus-ju katukanajalu yirrirnijaninyi kurngal mimarnikinyiyalu kaninyipirti. Parr-janakanu ngarlu kurlu jarrinyajanaku. Wurrarnarngu palinyju, “Marrngu nyungurrangu kurluny-kurlunyja waninyayi yija, nyampalimajirri. Jana paparlja waninyayi, ngapikapali, kukurnjarirangu tuku jinakatamajirri.” Pun-jalu miranu jirnikinyijaninyi Ngarrkaku.

³⁵ Ruka-ruka jarrinyi. Yirrkulu pinakar-rinyikinyiyalu muwarrjaku. Palinymilirrangulu wurrarniyili, “Ruka-ruka jarrinyi. Town-arrangu kaja. ³⁶ Marrngurrangu nyungurrangu ngakalamanjaninyi tawunarrangukarti, mayi mankulupiyarninga.” ³⁷ Puntaju Jesus-ju karra marnajanaku, “Yuwayijaninyi mayi nyurralu.” Palinymilirrangulu karra marnay-alu, “Mayi munu yinganyakayirnijaninyi nganarnalu! Kurrngalku palamarranguku martumpirri mananyaku warnkulu wirtulujakun. Puru warnku wupartujartinyjakun nganyjurru.”

³⁸ Puntaju muwarr pirnijanaku, “Wunyjurru-mal martumpirri kalkurnanyurru? Parrjaliyi.” Yirrinakanu wurrarniyili, “Parirr warajakarti martumpirri wupartujirri janpamalujirri.”

³⁹ Wurrarnajanaku, “Marrngurrangungu wurraliyijanaku kajanaku.” Wurrarniyijanaku warrulymarramarranga kajanaku kunmurrangupa kunmurrangu. ⁴⁰ Kajarniyi palinymilija muwarrja, nyungungu 50-rrangu kunmu waninyikinyiyi, palanga 100-arrangu kunmu waninyikinyiyi. Jinta wiyirr waninyikinyiyi

palajun, kunmurrangungu ngunarrijirri waninyikinyiyi.

⁴¹ Jesus-ju manajanaku martumpirri, kankakurnu parrjarna, Ngarrkanga wurrarnili, “Nyuntulungarra mayi nyungu yinyannganinyi. Yarranijayi! Wanka jinannganinyi! Nyuntu ngalypakata!”

Palajun wurranakanu, martumpirrirrangu ngartarna kutapa kuta, yinyajaninyi palinymilir-rangu, wurrarnajanaku, “Nyungurrangu yungkulunyurrujaninyi.” Palajunmarta jirni janpamalujirri pukurl. ⁴²⁻⁴⁴ Nganayi kurrngalju. Piririmartalu 5,000-ju nganayi pala mayi. Wiyirru marlkaku nganayi. Palaja palinymilirrangulu mujurrangu manayijaninyi, pitirrangungu wirrirniyi, winya jirniyijaninyi 12 pitirrangungu wirturrangu.

JESUS NGAPANGA KANKARNI JINANGU MARNTI YANA (6:45-52)

⁴⁵ Palaja Jesus-ju wurrarnajanaku palinymilir-rangungu, “Tingkingi karntulunyurru, yankulunyurru ngunarrikarti, ngapikarti, Bethsaida-karti. Yarti milpulumarnanyurruku.” Tingkingi yanayi walangkarr. Palaja Jesus-ju jinta wiyirr ngakarnajaninyi ngurrakarti janamilikarti.

⁴⁶ Palaja Jesus karntinyi warnkungu kanka, Ngarrkaku muwarr pinaku. ⁴⁷ Warrukarti jar-rinyi. Kujurl waninyikinyi palanga. Palinymilir-rangu tingkingi partijirri kaniny ngapanga, kurlungu waninyikinyiyi. Wangal wirtu purrpa-nyikinyijanaku. ⁴⁸ Yirrkulu tingki yananyaku partarl jirnikinyiyi, partarl mungkajartinyju

marntiku jirnikinyiyi wangalजारра wirtungumarra.

Jesus-ju kajamartangulu yirrirnijaninyi. Karrpumajirringi milpanyajanaku. Jinnangu kankarni ngapanga yananyikinyi. Wangka jarrinya kawarnikinyijanaku.
⁴⁹ Palinymilirrangulu yirrirniyi paliny, ngapanga kankarni nyirrirnilu yajarnikinyijaninyi. Kakurnikinyiyi, wurrarnikinyiyi mirurrukapali milpanyikinyi. Wirnti karrinyikinyiyalu, kamarnayi yija karrartajartiny.

⁵⁰ Jesus-ju wurrarnajanaku, “Wirntiwayi. Ngajurla milpanyarni. Kinti jarrayi, ngalya wantayi.” ⁵¹ Jananga tingkingi karntinyijanaku. Palangangarra wangal jupanya. Palinymilirrangulu ngurnjul jarrinyiyalu. Wurrarnikinyiyarningu, “Yuu, parrjaliyi! Ngapanga kankarni yananyikinyi jinangu. Jampa milpanya paliny, palangangarra wangal jupanya.” ⁵² Munu kurlkapirli jarrimiyyi. Purlpi yirrirniyi Jesus-ju mayi yinyajaninyi 5,000 piririmartanga, wupartu janpamalupa martumpirri. Munu mirlkanga kalkurnumiyyi. Yirrkulu wurrarnikinyiyarningu, “Pururla pala marrngu nganyjurrukapali.”

*WURRKUJARTINYARRANGU NGALYPA
 JIRNIKINYIJANINYI JESUS-JU GENEZARETH-JA
 (6:53-56)*

⁵³ Palaja milpanyiyi palanga warrarnja, Genezareth-ja. Ngarti-ngartingi yintanga tingki kunymarnayi mirrilyilu. ⁵⁴ Jesus katukarna tingkija, palarrangulu ngurrarrangulu yirrirniyi, palangangarra palinyku miranu

jarrinyyalu. ⁵⁵ Mirti jarrinyiyi ngunarrijirringi palanga warrarnja, wurrarnikinyiyijanaku, "Jesus milpanya!" Palaja palinykarti wurkujartiny kanganyikinyiyijaninyi ngurrinyja. ⁵⁶ Palajunngarra jirnikinyiyi tawunjarrangu tawunjarrangu ngurrarrangu ngurranga. Wurrkujartiny kanganyikinyiyijaninyi palinykarti.

Town-jarrangu partijirri kaniny parkarranga jintalu mayipa nganin-nganin warnkuku yinganyikinyiyi. Palanga parkarranga wurkujartiny wirrarnikinyiyijaninyi ngurrinyja jungkanga, Jesus-ja wurrarnikinyiyili, "Wurrkujartinyarrangu nyungurrangu karrinyaya wurruku nyinga manaku nyuntumulaku. Wurrupa warlilipiyangu, ngalya jarrulupiyi." Yija warlinajarrangu ngalya jarrinyiyi wiyirr.

7

MIRTAWAKU WARINYJAKU WARRARNJAKU NGALYPA JINALU JESUS-JU (7:24-30)

²⁴ Palaja Jesus-ju yakarna palinymili warrarn. Yalinyjikurnu yana, warinykarti ngajarrimilikarti warrarnkarti, yinikarti Syro-Phoenicia-karti yana. Wangka waninyikinyi tawunmartaji, yini pala Tyre. Mayanga kaninykurti ngalpanya kujurlmarta waninyaku. Karra marnarningu, "Munumpa ngajuku ngurrararrangu. Kakuluminyiyi." Munu. Partarl karrkarnajanaku.

²⁵⁻²⁶ Jampa pinakarrinyi Jesus mirtawalu ngurraralu. Wariny paliny mirtawa, munu Jew,

Syro-Phoenicia-ja warrarnja. Partany mirtawajartiny pala mirtawa. Mirurrulu jakurlirnikinya palinymili partany. Pala mirtawalu ngurranga palinymilingi partany yakarna, milpanya Jesus-karti, murtingi juripi-juripi jarrinyili walangkarr, ngarlu japirr marnikinya, “Wupartuja partanyja ngajumilija mirurru jurtu ngakalamanpili.”

²⁷ Jesus-ju puntaju ngalypalu karra marnalu, “Partanykarrangulukurra mayi ngalkulupiyi marlkaku, palaja mayi yungkulunyurrujaninyi wupartupani yukurru. Munu miranaku mayi partanykarranguja yinganya parnpinaku wupartupani yukurrurangukarti.” Palalu muwarrju wurrarnili Jesus-ju, “Marrngurrangu Jew-arrangukurra ngalya jilamarnajaninyi ngajulu, munu kuwarri ngalya jilamarnajaninyi marrngurrangu warinyarranguja warrarnarranguja. Yartiku.” ²⁸ Mirtawalu puntaju karra marnalu, “Yuu, nyampalikayi! Yijarla pala muwarr. Partanykarrangulu mayi ngalkulupiyi, palaja wupartupanilu yukurrulu ngalkulupiyi. Yija partanykarrangulu ngananyayi mayi, wupartupanilu yukurrulu pungkanyaja partanykarranguja parirrja muju-muju ngananyayi.”

²⁹ Jesus-ju karra marnalu, “Ngalya muwarr pirnin! Palaku muwarrku partany nyuntumili ngalya jilamarna. Yankuluman. Puripi mirurrulu yakarnanga partany.” ³⁰ Palinyja muwarrja yana pala mirtawa, ngurrakarti yana, partany yirri. Ngurrinyja kupalya jarrinyi ngalya. Mirurru puripi yanalu palinyja.

PIRIRRI KURLKA TARLKARRA MANA, JESUS-JU JIRNI (7:31-37)

³¹ Palaja Jesus yarranakanu yalinyjikurnu yana, ngapikarti, Jayitun-karti. Kakarrakurnu, kurilakurnu, warrarnkarti 10 Town-arrangukarti yana, palaja kulpanya Yintakarti Galilee-karti.

³² Pirirri kurlka ngawu kanyayili, jalin manyurla paliny, partarl-partarl muwarr pirnikinyi. Jesus-ja wurrarniyili, “Parirruju warlilaman palama pirirri, ngalya jinaku.”

³³ Jesus-ju jalakarti kanya yirrinangamarra. Parirrujirri wirrirnili pirirringi kurlkangajirri. Palaja janga pirnarningu parirruja, pirirringi jalinja wirrirni. ³⁴ Palaja kanka parjarna Jesus-ju, nganyjurnu wirtu yija. Palaja pirirringi wurrarnili, “Kurlkajirri tarlkarra malapulu.”

³⁵ Palinymilija muwarrja palangangarra kurlkajirri pirirri tarlkarra marnapulu, jalin pukurl ngalya jarrinyi. Palaja muwarr pirni ngalya pala pirirri.

³⁶ Jesus-ju ngurraranga wurrarnajanaku, “Munu warinyjarrangu wurralkulunyurrujanaku ngajulu ngalya jirnirni kurlkapa jalin pala pirirri.” Jesus-milingi muwarrja panypanyiyili. Yirrkulu wurrarnikinyiyijanaku wiyirruja marrngurrangu, Jesus-ju palajun jirni palaku pirirriku. ³⁷ Wiyirruju pinakarrinyiyi, yija wurlka jarrinyikinyiyalu, ngurnjul-ngurnjul jarrinyiyalu. Muwarr pirnikinyiyijanaku marrngurranguku, “Yijalu yinku jirnikinyi Jesus-ju. Jinta muwarrmajirruja muwarrkata jarrinyiyi, jinta kurlka ngawuja

pinakarrinyakata jarrinyiyi. Palarrangu pukun ngalyapa jirninyijaninyi. Munu ngurnjul palinyku.”

8

JESUS-JU MAYI JIRNIJANAKU 4,000-KU (8:1-10)

¹ Warajanga karrpungu yarrana kunmu jarrinyiyi kurrngal pirranga. Pinakarrinyikinyiyalu Jesus-ku. Palaja mayi munu jarrinyijanaku. Jesus-ju kayi marnajaninyi palinymilirrangu, wurrarnajanaku, ² “Marrngurrangu nyungurrangu punja waninyikinyijiyi ngajungu, karrpurrangungu kujarrapa warajanga. Kuwarri mayi munu jarrinyijanaku. Ngarlu paju karrinyarnijanaku. ³ Munu janparr ngakalamarnajaninyi ngajulu warrarnkarrtirrangu janamilikarti. Yananyakanu janparrjartiny pungkulupiyi. Kajemartaja milpanyiyi jana.” ⁴ Palinymilirrangulu karra marnayalu, “Nyungu marrngumajirri warrarn. Nganurtulu nyungungu kanyjinakanu mayi mankulinyjanaku palarranguku wiyirru? Kurrngal yija-yiji jana.” ⁵ Jesus-ju japirr marnajaninyi, “Wunyjurrumal martumpirri kalkurnanyurru?” Puntaju karra marnayalu, “⁷ wuparturrangu martumpirri.” ⁶⁻⁷ Kujarrapa warajamarta wupartupani janpamalu pukun kalkurnayi. Jesus-ju wurrarnajanaku, “Wurraliyijanaku jungkanga kajalapiyi.” Palaja martumpirrirrangungu mana, janpamalupirrayi

pukun, Ngarrkanga wurrarnala, “Nyuntulungarra nyungu mayi yinyannganinyi. Yarranijayi! Wanka jinannganinyi! Nyuntu ngalypakata!” Palaja ngartarna martumpirrirrangungu kutapa kuta, yinyajanaku palinymilirrangungu, janpamalu pukun yinyajanaku, wurrarnajanaku, “Nyungurrangungu mayipa kuwiyi yungkulunyurrujaninyi.” Palajun jirniyi. ⁸⁻⁹ Palanga kurrngalju yija nganayi, 4,000-ju marlkaku nganayi piririmartalu. Palaja Jesus-ju wurrarnajanaku, “Yuu, jipi yankulunyurru nyurramili warrarnkartirrangungu.” Palaja Jesus-milirrangungu muju manayi, 7 wirtu pitirrangungu mujurrangungu winya jirniyijaninyi. ¹⁰ Palaja Jesus tingkingi karntinyi, palinymilirrangungu pukun, yanayi palakarti warrarnkarti, ngapikarti, Talamanajakarti.

*PIRIRRI PAMPURU NGALYPA JIRNI JESUS-JU
(8:22-26)*

²² Jesus palakarti tawunkarti yana, ngapikarti, Bethsaida-karti. Pirirri wirningi kanyayili jintalu, pampuru yiji paliny, munu yirrirnaka. Ngarlu japirr marnayi Jesus, “Nyinga malaman paliny, ngalypa jinaku.” ²³ Jesus-ju parirrja kanya pampuru jalakarti tawunja. Janga pirnarningu parirrja, warlirni janga, pirirringi paningi wirrirni, japirr marna, “Yirrirnan?” ²⁴ Pirirrilu parrjarn-parrjarna, wurrarnili, “Marrngurrangungu rangkarr yirrirnarnijaninyi. Mungkarrangukapali jana wurrarnarnajaninyi. Panilu mitu marnanyi. Munu mungkarrangungu

waninyakayi. Marnti yana-yananyikinyiyi.”
²⁵ Yarrana Jesus-ju parirrijirri wirrirnipulinyi
 pirirringi paningi. Pirirrilu tukulu
 parrjarnikinyi, ngalypalu yirrirni. ²⁶ Jesus-
 ju ngakarna ngurrakarti palinymilikarti.
 Wurrarnili, “Munu palakarti tawunkarti
 yankuluman, munu wurralamanjanaku palajun
 jirnirningu.”

9

KUJARRAPA WARAJALU YIRRIRNIYI JESUS PIRRPANA YIJA. MUJUNGUNGULU MUWARR PIRNIJANAKU NGARRKALU (9:2-10)

² Kujarrapa waraja karpurranguja Jesus-ju
 manajaninyi Peter-pa James-pa John, kanya-
 janinyi warnkukarti wirtukarti. Karntinyiyi
 pala warnkungu kankajirri. Janajakun yanayi,
 palarrangu. Palanga janalu kujarrapa warajalu
 yirrirnikinyiyi Jesus pirrparnikinyi. ³ Wurru
 palinymili mirta-mirta jarrinyi, pirrpa jar-
 rinyalu. Yijalu marrngulu munu mirta-mirta
 yiji jinaka palakapali. ⁴ Palaja palarran-
 gulu kujarrapa warajalu pirirrilu yirrirniyip-
 ulinyi yatiljirri, Ngarrkamili muwarr pinakata-
 jirri purrpajirri pulany, yini wariny Yilayija,
 wariny Moses. Palajirripa Jesus kurrngar-
 nikinyiyi.

⁵ Peter-lu purrpilu muwarr pirnalu Jesus-ku,
 “Miranu jinakatakayi, nganarna nyungungun-
 garra waninyayirni. Pala ngalypa. Pamarr
 yarni malapiyirrinnyurraku, wariny nyuntuku,
 wariny Moses-ku, wariny Yilayijaku.” ⁶ Palinyapa

James-pa John wirnti waninyikinyiyi, munumpa waninyikinyiyi yinkuku muwarrku. ⁷ Palanga mujungu milpanya yamarnajaninyi. Ngarrkalu mujungungulu wurrarnajanaku, “Nyungu Jesus ngajumili partany walja, ngarlungu ngajungu paliny. Pinakarrayalu palinyku.” ⁸ Janyinju parrjarn-parrjarniyi, munu yirrirnimiyipulinyi yatiljirri purlpijajirri. Jesus-jakun yirrirniyi.

⁹ Katukana kawarnikinyiyi, Jesus-ju minyir-rju wurrarnajanaku, “Jipi yirrirninyinyurru, ngaju pirrpanga waninyikinyirni, yirrirninyur-rupulinyi Moses-pa Elijah, wurrarnanyurruku Ngarrkalu mujungungulu. Munu wurralkulun-yurrujanaku jintanga. Yarti, marlkarri jar-rinyakanu, ngaju wanka turlpulumarna. Palaja wurralkulunyurrujanaku.” ¹⁰ Palinyja muwar-rja munu muwarr pirnimiyijanaku jintaku. Palarrangulujakun kukujarrilu kurrngarnikinyi-yarningu. “Nganijalu wurrarnanganyjurruku pala muwarr, ‘Marlkarri jarrinyakanu, ngaju wanka turlpulumarna?’” Ngunjurnikinyiya.

PARTANY MIRURRULU KANGANYAJA NGALYPA JIRNI JESUS-JU (9:14-29)

¹⁴ Kulpanyakanu milpanyiyijanaku jintakarti Jesus-milirrangukarti. Yirrirniyijaninyi kurrngalja partijirri kaniny. Palanga Jew-arrangumilalu miranu jinakatalu kujarrapa warajalu jalypa pirnikinyiyijaninyi Jesus-milirrangu.

¹⁵ Kurrngalju yirrinakanu wangka yirrirniyi Jesus, wurlka jarrinyiyi, palinykarti purrpi mirti jarrinyiyalu. “Yarranijayi! Milpanyan!”

¹⁶ Jesus-ju japirr marnajaninyi palinymilirrangungu, “Nganijalu jalypa pirninyurrujaninyi?”

¹⁷ Warajalu pirirrilu karra marnalu, “Miranu jinakatakayi, ngajumili partany kalkurnu mirurrulu, munu muwarr pirnaka. ¹⁸ Mirurrulu warlirni, jungkanga parnpirni. Jawaja janga purlpurlpukarra marnala, rirra pajirnarninyi, kawu kararr yija jarrinyi. Palajalu kanyarnangu nyuntuku, ngalypa jilaman nyuntulu. Nyuntumilirrangungu japirr marnarnajaninyi mirurru jurtu ngakanaku palinyja. Munu. Partarl jurtu ngakarniyi.”

¹⁹ Palaja Jesus-ju wurrarnajanaku palinymilirrangungu, “Nyurralu yija munu yijalmarta jirni-manyurrulu Ngarrkanga. Wunyjurrurti? Yirru mitu yakanakatarrangu nyurra! Wunyjurru-mal wantulumarnanyurraku? Punjalu miranu jilkulumarnanyurrinyi? Palaja yijalmarta jilkulunyurrulu Ngarrkanga? Ngajukarti partany kangkulupijinyurru.”

²⁰ Kanyayili. Jampa Jesus yirrinajalu mirurrulu warlirni pala partany, jinarn-jinarn pinakata jirni. Palanga jungkanga pungkanya partany, warli-warli kanganyikinyi warinykurnu warinykurnu, janga jawaja warrkirkinyili.

²¹ Jesus-ju japirr marna japartumurniny partanymili, “Nyanga palajun jarrinyi? Karra marnalu, “Partanyja. ²² Marlumal mirurrulu parnpirnikinyi wikangapa ngapanga, marlkarri jinaku yakurr marnikinyi. Paju karrulumanganaku. Yijapa ngalypa jilaman.”

²³ Jesus-ju puntaju karra marnalu, “Yuu, palinyku ngalypa jinaku miranu ngaju. Ngani-

jalu palalu muwarrju karra marnajin, 'Yijapa ngalya jilaman? Ngarrkanga yijalmarta jil-amanpalu nyuntulu. Palaja japirr malaman nganikupa Ngarrka, palakungarra miranu yiji paliny, wunyjurru jinaku. Munu ngurnjul Ngar-rkaku."

²⁴ Palangangarra japartumurninyju kamar-nalu marrjalu, "Yijalmarta jirnirnili Ngarrkanga. Miranu jiliminyinpa yinkuku yijalmarta jinaku!"

²⁵ Jesus-ju yirrirnijaninyi kurrngal kunmu jarrinyikinyiyi. Palajalu wurrarnili minyir-rju mirurrungu, "Nyuntu mirurru kurlukata, nyungu partany kurlka ngawu jirnin, muwarrku jama jirnin. Yakala. Jalakarti yarra. Munu yarrana paliny kangkuluman."

²⁶ Mirurrulu kamarna, partany jinarn-jinarn pinakata jirnikinyi, kurlu yiji. Palaja yakarna, yana ngarramarnti. Pala partany kutuka-pali. Kurrngalju wurrarnikinyiya, "Marlkarri yija paliny." ²⁷ Parirrja Jesus-ju kanka marna. Palaja wararr karrinyi partany. Ngalya paliny.

²⁸ Jesus mayanga ngalpanyaja palinymilirran-gulu japirr marnayi, "Nganijalu pala mirurru munu jurtu ngakarnamiyirni nganarnalu? Par-tarl ngakarniyirni." ²⁹ Jesus-ju puntaju karra marnajanaku, "Ngarrkaku muwarr pinajalu-jakun jurtu ngakalkulunyurru mirurru palaka-palingarra."

*JESUS-JU WURRARNAJANAKU JINTALU
PALINY MARLKARRI JILIPYI (9:30-32)*

³⁰⁻³¹ Jesus-jupa palinymilirrangulu
yakarniyi pala, warrarnja Galilee-ngi

yananyikinyiyi. Paliny karrinyijanaku ngurrararrangu kakunaku palinyku. Palinyju palinymilirranguku miranu jinaku karrinyikinya palinyku, jintalu marlkarri wirlalapiyi. Muwarr pirnikinyijanaku, “Ngajuku miranu nyurra, marrngurrangukarti ngakarninyijanaku Ngarrkalu. Jintalu wurrarnikinyiyi ngaju munu ngakarnaminyi Ngarrkalu. Marlkarri wirlanaku karrinyijiya. Yijalu warliliminyiyi, warinyarrangukarti marrngurrangukarti kangkuluminyiyi. Palarrangulu warinyarrangulu marlkarri yiji wirlalaminyiyi. Palaja, warrukartija kujarraja, yija yarranakanu wanka jarrulumarna.” Palajun palinymilirrangungu wurrarnajanaku Jesus-ju.

³² Palakupa muwarrku munumpa yija waninyikinyiyalu palinymilirrangungu. Malyparr japirr manaku karrinyikinyiyalu puntajuku, kurntany jarrinyikinyiyi.

WUNYJURRU WIRTUKU JARRINYAKU (9:33-37)

³³ Yanayi pala tawunkarti, Capernaum-karti. Mayanga ngalpanyaja palinymilirrangungu japirr marnajaninyi Jesus-ju, “Milpanya kawarnikinyinyi nganijalu jalypa pirnikinyinyurrarninyi?” ³⁴ Jama waninyikinyiyalu. Munu puntaju muwarr pirnimiyalu. Yananyakinyiyi jalypa pirnikinyiyarninyi, palajunju wurrarnayarningu, “Nganurtu nganyjurrungu nyampali wantulinynganyjurruku?”

³⁵ Kajanakanu Jesus, palinykarti kayi marnajaninyi. Wurrarnajanaku, “Yijapa nyampaliku karrinyanpa, wupartu jilamanparninyi nyuntulu, nyirrirni jilamanparninyi, ngalya jilkulumanjanaku wiyirruku.” ³⁶ Palaja partany kayi marna, wirni manakanu walangkarr jananga wararr jirni. Yampu manakanu wurrarnajanaku, ³⁷ “Yijapa ngalya jilamanpalu nyungukapaliku partanyku, ngajuku pikaly jinaku. Palangarra ngalya jirninpalu partanyku, ngajuku pukun palangarra nyarra ngalya jirnijin. Ngarrkalu ngakarnanyi ngaju. Palajalu ngalya jilipijinpa ngajuku, pikaly jiliminyin, pikaly jilaman Ngarrka pukun.”

MARRNGURRANGUJA *JURTU*
NGAKARNIKINYIJANINYI MIRURRU WARINYJU
 (9:38-41)

³⁸ John-ju wurrarnili Jesus-ja, “Miranu jinakatakayi, pirirri yirrirniyirni, nyuntungu yiningi mirurru jurtu ngakarnikinyijaninyi marrngurranguja. Marrngu pala munu nganyjurramiliwayi. Palaja wurrarniyirnili munu palajun jinaku.” ³⁹ Jesus-ju puntaju karra marnalu, “Munu kunta jilinyurrulu. Yija palarrangulu ngalya wirtu jinajalu yinilu ngajumlalu, marntungu warinyja munu kurlu jintanga wurralkulupiyijanaku ngaju. ⁴⁰ Munu yukuny pinakatarrangu nganyjurruku, purntu manakatarrangu jana. ⁴¹ Yija nyungu muwarr wurrarnarninyurruku, warinyarrangulu nyurraku

miranu jarrinyajalu, ngajumili nyurra, pala-jalupa wupartu ngalya jilkulupiyinyurruku, yijalu puntaju ngalya jilkulinyjanaku Ngarrkalu.”

10

PARTANYKARRANGU KANGANYIKINYIYI-JANINYI JESUSKARTI (10:13-16)

¹³ Pipilurrangupa japarturrangulu kanganyikinyiyijaninyi janamilirrangu partanykarrangu Jesus-karti, japirr marnikinyiyi, “Miranu jinakatakayi, japirr malaman Ngarrka ngalya jinaku nganarnamilaku partanykarranguku.” Jesus-milalu marrngurrangulu warnta marnayijaninyi pipipa jartu. ¹⁴ Yirrinakanu ngarlu kurlu jarrinyi Jesus, wurrarnajanaku, “Karrinyarni partanykarranguku ngajukarti milpanyaku. Munu ngampa pinaku nyurralu. Pikalyju Ngarrkanga yijalmarta jirniyalu, pinakarrinyiyalu muwarrja palinymilingi janalu. ¹⁵ Yija nyungu muwarr wurrarnarninyurruku, nyurralu wiyirrju jilkulunyurru janalukapali, yijalmarta jilkulunyurruku Ngarrkanga janalukapali. Munu palajunjal, munu Ngarrkamili jarrulunyurru.” ¹⁶ Palaja warajapa waraja partanykarrangu palarrangu kartingi jirni, yampu marna, partanyja jurnturtungu kankarni parirr wirrini, japirr marna Ngarrka, “Partanyku nyunguku ngalya jilamanpalu.” Palajunju Ngarrka japirr marnikinyijanaku.

PIRIRRI WURRUKARRAJARTINY WIRTU-JARTINY YIJA (10:17-31)

17 Palaja jampa yananyikinyi Jesus, palinykarti mirti jarrinyi pirirri, murtingi jurłpi-jurłpi jarrinyili walangkarr, wurrarnala, “Miranu jinakatakayi, ngalypakata nyuntu. Marlkarri jarrinyaja, karrinyarni Ngarrkanga wankanyu waninyaku ngarramarnti. Wunyjurru jilamarna ngajulu?”

18 Jesus-ju puntaju japirr marna, “Ngani-jalu palajun muwarrju wurrarnanyin, 'Ngalypakata'? Warajajakun ngalya, Ngarrkangarra. 19 Palinymilaku muwarrku miranu nyuntu. Wurrarnanganyjurruku, 'Munu marrngu marłkarri wirłanaku. Mirtawa nyuntumilajakun kalkuluman, munu warinymili mirtawa kanganyaku. Munu warinymili wurrukarra mananyaku. Munu mitulu wariny marrngu ngukarinaku. Munu wariny marrngu murra yinganyaku. Nyuntumili pipipa japartuku pinakar- rulumanpulaku.'”

20 Puntaju karra marnalu, “Miranu jinakata, muwarrja Ngarrkamilingi pinakarrinyikinyirnili partanyjalu ngajulu.”

21 Jesus-ju parrjanakanu, ngarlungu palinyja kaniny yija-yiji nyungu pirirri. Wurrarnala, “Nyungu wariny pukun jilaman nyuntulu. Jalamu jilaman nyuntumili wurrukarrarrangu wiyirr. Palaja wiyirr warnku yungkulumanjaninyi pujunungupa janparrkatarrangungu. Palaja yajalaminyin ngajungu. Nyuntulu palajun jinaja, Ngarrkanga yija ngalypanga wantulumanpili ngarramarnti kankajirri.”

22 Pala pirirri wurrukarrajartinypa warnkujartiny, palarrangujartiny yija wirtujartiny paliny. Palarranguku munu yakanaku karrima. Palajalu Jesus-milaku muwarrku malyparr karrinya. Paju karrinyarningu, milya kaniny jarrinyi pala pirirri, puru yana.

23 Jesus-ju palinymilirrangungu wurrarnajanaku, “Ngajumilirrangukayi, pinakarraya muwarrku. Wurrukarra wirturrangujartiny partarl-partarl Ngarrkamilaku jarrinyaku. Ngurnipali kujarrapa warajajakun palinymili jarrulupiyi.”

24 Palinyja muwarrja palinymilirrangungu parr-parr kurtarniyi. Yarrana Jesus-ju wurrarnajanaku, “Ngajumilirrangukayi, partarl-partarl yija Ngarrkamili jarrinyaku.

25 Miranu nyurra pirliku ngapingi, needle-ja milyanga. Wupartu pala. Wunyurru? Pala pirlingi ngalpuliny kaniny kamal? Munu yiji. Munu yakurr-yakurr malkulinypa. Ngurnjul yija. Palajunmarta wurrukarrajartiny wirtu kurrngaljartiny partarl-partarl yakurr malkulupiyi Ngarrkamili jarrinyaku. Janakungarra ngurnjul yija-yiji. Yijapa kujarrapa warajajakun wurrukarrajartiny wirtujartiny Ngarrkamili jarrulupiyi.”

26 Palaja muwarrja palinymilirrangungu ngurnjurnikinyiya ngarramarnti. Wurrarnikinyiyarninyi, “Palajalu nganurturti yija Ngarrkanga wankanyu wantuliny ngarramarnti?”

27 Jesus-ju minyirrju karra marnajanaku puntaju, “Yijalu marrngulu Ngarrkamilirrangungu munu wirrirnakarningu. Ngarrkalujakun

wirrilkuliny marrngu palinyja kankajirri wankanyu ngarramarnti. Yuu. Nganirti yija jinaku karrinyi Ngarrka, palajun jilkuliny palinyju. Munu ngurnjulwayi Ngarrkaku.”

²⁸ Palanga Peter-lu wurrarnili, “Pinakar-rakurra, ngurrangarrangupa wurrukarra wiyirr yakarnayirnijaninyi nyuntuku yajanaku nganarnalu.”

²⁹ Jesus-ju puntaju, “Yija nyungu muwarr wurrarnarninyurruku, nganutulupa ngajuku yajanaku karrinyajalu Ngarrkamilaku muwar-rku yimpinaku, yijapa maya yakalapiyijaninyi, mamajipa kangkujipa marrkapa pipipa japartupa partanykarrangupa warrarn mayijartiny yakalapiyi. Yijapa palajun jilipi yi ngajuku pikaly jinaku. ³⁰ Wiyirrju palajun jinaja Ngarrkalu kuwarri yungkulinyjaninyi kurrngal mayarrangupa mamajipa kangkujipa marrkapa pipipa partanykarrangupa warrarnarrangu. Nyungu pukun wurrarnarnanyurruku. Jintalu yirrkulu wirlalapiyijaninyi, nyurni malapiyijaninyi, jurntingi wirrilipiyijaninyi. Palajun jilipiyijaninyi. Yuu. Marlkarri jarrinyaja jana, yijalu Ngarrkalu wankanyu jilkulinyjaninyi, Ngarrkanga wantulupiyi ngarrakuny. ³¹ Yija jinta wirtukapali waninyayi kuwarri, yarti, marlkarri jarrinyaja, wupartu jilkulinyjaninyi Ngarrkalu. Jinta wupartu waninyayi kuwarri, yarti, marlkarri jarrinyaja, wirtu jilkulinyjaninyi Ngarrkalu.”

YARRANA JESUS-JU WURRARNAJANAKU JIN-TALU PALINY MARLKARRI JILIPIYI (10:32-34)

³² Jerusalem-karti yananyikinyiyi. Jesus walangkarr yananyikinyi. Palinymilirrangu ngurnjurnikinyiyapa ngarlu kurlu jarrinyiyi. Kurrngalju pukun nyirrirnilu yajarnikinyiyi, wirnti karrinyikinyiyi. Yarranakanu Jesus-ju kujurl kanyajaninyi jalakarti palinymilirrangu, muwarr pirnijanaku wunyjurru paliny jilkulupiyi jintalu Jerusalem-ja. ³³ “Pinakarrayi. Jerusalem-karti yananyanyi. Miranu nyurra, Jew-arrangumilalu mangunyatarrangulu wirlanaku karrinyayi ngajuku. Palanga warinyju yungkuluminyijanaku ngaju palarrangungu. Kunmu jarrulupiyi yimpinaku ngajuku. Muwarr jilipijiyi. Palaja karra malapijiyi, 'Marlkarri jinaku.' Palaja ngaju yungkuluminyiyijanaku nyampalirranguku ngajarriku, Roman Government-ja. ³⁴ Palarrangulu ngajarrirrangulu yija nyurni malaminyiyi ngaju, ngajungu janga pilipijiyi, wirlalaminyiyi wily pinapintilu, palaja marlkarri wirlalaminyiyi. Palaja, ngurraja kujarraja, wankanyu turlpulumarna.”

*JAMES-PA JOHN NYAMPALI JARRINYAKU
KARRINYIPULU (10:35-45)*

³⁵ James-pa John, Zebedee-milijirri partanyjirri, milpanyapulu, Jesus-ja wurrar-
napululu, “Miranu jinakatakayi, jilangalayiku
waraja?” ³⁶ “Ngani jilamarnanyumpuluku?”
³⁷ “Karrpungu warinyja Ngarrkalu wirrilamanta
nyampali wirtu yija nyuntu. Nyuntujakun
wirtu nyampali wantulumanjanaku wiyirru
ngunarrijirriku marrnguku. Palajun jarrinyaja

nyampalijirri jilamanngalayinyi? Ngalaya nyuntungu wangka kajanaku karrinyalayingu, marrjanyukartingipa jampukartingi.”

³⁸ Puntaju marnapulaku, “Palaku japirr manajaku munu kurlkapirli jarrinyakanyumpulu. Marrjalu yija ngaju wirlalaminyi. Wunyjurru ngajukapali jarrinyaku karrinyanyumpulu? Nyumpala pukun marrjalu wirlaliyinyumpulinyili. Ngani wirntimajirri nyumpala palangamarra?

³⁹ Puntaju marnapulalu, “Wirntimajirri waninyalayi.” Jesus-ju wurrarnapulaku, “Yuu, marrjalu yija wirlalapiyinyumpulinyi. Kurlungu yija wirrilipiyinyumpulinyi.

⁴⁰ Munu nyampalijirri jilamarnanyumpulinyi ngajulu. Munu mankulumarnapulinyi nyampali jarrinyaku, wangka ngajumartaji kajalkulinyipulu. Ngarrkalujakun pulany mankulinyipulinyi, palinyju.”

⁴¹ Jintalu palinymilirrangulu pinakarrinyajalu kuli jarrinyiyipuluku James-kupa Johnku.

⁴² Kayi marnajaninyi Jesus-ju, wurrarnajanaku, “Pinakarrayi! Ngajarrirranguku jintangaku warrarnjarranguku miranu nyurra. Janamilalu nyampalirrangulu kurlungu kalkurnayijaninyi, maaja-maaja jarrinyayijanaku marrngurranguku janamilaku.

⁴³ Nyurralu yija munu palajunmarta jinakanyurru. Nyurranga yijapa waraja nyampali jarrinyaku karruliny, palinyju warrkamu jilkulinyjanaku marrngurranguku jintaku. ⁴⁴ Nyurranga yijapa wariny wirtu waninyaku karruliny, palinyju wupartu mujujakapali jilkulinyparninyi. ⁴⁵ Palajun

waninyarni ngaju. Ngarrkalu marrngurrangukarti ngakarninyi ngaju. Munu wirtu nyampali jarrinyaku ngaju milpanyarna. Munu palajun jilamarna ngajulu. Ngaju milpanyarna marrngurrangukarti ngalya jinaku janaku. Marlkarri jarrulumarnajanaku wankanyu jinaku janaku. Ngajulu marlkarri jarrinyajalu wankanyu jilamarnajaninyi kurrngal marrngurrangu ngunarrijirri. Palajalu kurrngal Ngarrkanga kajalapiyi, wankanyu wantulupiyi ngarramarnti.”

PAMPURU NGALYPA JIRNI JESUS-JU (10:46-52)

⁴⁶ Jesus-pa palinymilirrangupa jinta kurrngal palanga tawunja milpanyiyi, ngapingi, Jerichonga. Palanga wapirripirri yanayi. Palanga ngunarrikarti wangka yanayili piriringi, yini paliny Bartimaeus, partany paliny Timaeus-mili. Pampururu paliny, munu yirrirnaka. Ruwurtumartaji kajarnikinyi, warnkukupa mayiku japirr marnikinyijaninyi marrngurrangu milyanga kanka jukurti pirnikinyiyi pipurru palinya.

⁴⁷ Palanga marrngurrangulu wurrarnayarningu, “Palama pirirri yananyi pipurru Jesus, Nazareth-ja.” Pampururu pinakarrinyajalu kamarnikinyi, “Jesus-kayi, King David-mili pujamukayi, paju karrulupijinkurra.” ⁴⁸ Jintalu warnta marnikinyiyi, wurrarnikinyiyalu, “Jama jarra!” Munu. Marrja kamarnikinyi yija, “Jesus-kayi. Paju karrulupijinkurra.”

⁴⁹ Jesus wararr karrinyi, karra marna, “Paliny kayi malayi.” Palinyja muwarrja pala pampuru kayi marnayi. “Ngarlu ngalya jarra. Kayi marnanta.” ⁵⁰ Palangangarra ngurriny ngurtingi kalkunaja parnpina wirrini, janyin wararr karrinyi, Jesus-karti milpanyili.

⁵¹ Jesus-ju japirr marna, “Ngani jilamarnanga nyuntuku?” “Miranu jinakata, ngaju panijirri ngalya jiliminyin.” ⁵² “Yuu, jipi yankuluman. Yijalmarta jirnijin nyuntulu. Palajalu ngalya jinarnanta.” Palangangarra panijirri ngalya jarrinyipulu. Palajangarra yajarnikinyi Jesus palalu piririlu ruwurtungu.

11

TANGKI JARLI PIRNI JESUS-JU JERUSALEM-KARTI (11:1-11)

¹ Jerusalem-karti wangka jarrinyiyi, warnkungu wirtungu karntinyiyi, yini Mount of Olives. Warnkungu nyarranga kujarra tawunjirri, yini wariny Bethphage, wariny yini Bethany. Palanga Jesus-ju kujarra ngakarnapulinyi palinymilirranguja walangkarr yananyaku. ² Karra marnapulaku, “Palakarti tawunkarti walangkarr yankulunyumpulu. Jampa milpanyakanu, tangki yirrikulunyumpulu, yangupala, kunymanaja palanga. Munu jarntu jirnimiya pala. Ruwupu yinji pilipulu mungkaja, tangki yakujani kangkulunyumpulu. ³ Yijapa warinyju japirr malkulunyumpulinyi, 'Nganijalu pala jirninyumpulu?', karra malkulunyumpulalu,

'Nyampalingarra nyunguku karrinyi. Palaja ngakalkuliny tangki nyungukarti.'" Palajun wurrarnapulaku Jesus-ju.

⁴ Palaja yanapulu, tawunja yangupala tangki yirrirnipulu, mayamartaji, kunymanaja jawapirtingi. Ruwupu mungkaja yinji pirnipulu. ⁵ Jintalu wararr karrinyajalu japirr marnayipulinyi, "Nganijalu pala ruwupu yinji pirninyumpulu?" ⁶ Puntaju karra marnapulu muwarrjalu Jesus-milijalu. Palaja yakarnayipulinyi.

⁷ Jesus-karti kanyapulu. Kujarrapa warajalu ngurrinyarrangu janamili tangkingi wirrirniyi. Karntinyili Jesus. ⁸ Kurrngalju janamili ngurrinyarrangu wirrirniyi walpurrakata ruwurtungu walangkarr palinyku. Jintalu parrkarangu wirrkarnayi ruwurtumartijingi, wirrirniy-ijaninyi parrka pukurl ruwurtungu. Karrinyayi janalu wirtu nyampali jinaku Jesus-ku, pala nyampali yini marnayi King. Palajalu palajun jirniyalu.

⁹⁻¹⁰ Jesus-ju jarlingi pirnikinyi tangki, jinta jinangu yananyikinyiyi nyirrirnipa walangkarr palinymartaji. Kamarnikinyiyi, "Ngarrka ngalya yiji! Palinyja purlpija muwarrja nyungu pirirri ngakarnanganyjurruku, king jarrinyaku nganyjurruku. Nyungu pirirri wantulinynganyjurruku king ngalypakata, palakapali purlpija nyampalikapali, King Davidkapali. Kalkulkulinynganyjurrinyi ngalya ngarramarnti. Ngarrka ngalypakata yija!" Palajunmarta wurrarnikinyiyi marrjalu.

¹¹ Jerusalem-ja kaninykarti ngalpanya Jesus. Palanga punja waninyikinyi maya wirtujina yija, purlpija yarni marnayi, muwarr pinaku Ngarrkaku palanga. Pala maya yini marnikinyiyi Temple. Palakarti Temple-karti Ngarrkamilikarti yana Jesus. Ngalpanyakanu, tukulu parrjarn-parrjarnikinyi. Purlpi kara ngalpanya karpu. Palaja Jerusalem-ja jalakarti yanayi Jesus-pa palinymilirrangu piririmarta, kulpanyiyi tawunkarti wupartukarti, Bethany-karti.

MUNGKAKU MAYIMAJIRRIKU JESUS-JU MUWARR PINALU MINYIRRJU (11:12-14)

¹² Marntungu Bethany-ja Jesus Jerusalem-karti yananyikinyi, janparr karrinyi. ¹³ Kaja yirrirni mungka, ngapi, olive mungka, mayikata pala. Parrka marlukata. Jesus palakarti yana, mayiku kanyjin-kanyjinaku. Jampa wangka milpanya, munu, mayimajirri, parrkajakun. ¹⁴ Muwarr pirnalulu palaku mungkaku, “Kuwarringulu mayimajirri wantuluman ngarramarnti. Nyuntuja munu yarrana ngalkulupiyi.” Palajun wurranaja, pinakarrinyiyi palinymilirrangu marngurrangu.

MARRNGURRANGUPA KUWIYIRRANGU NGARRKAMILIJA TEMPLE-JA KANINYKARTIJA YIRTI MARNAJANINYI JESUS-JU JALAKARTI (11:15-19)

¹⁵ Jerusalem-ja milpanyiyi, Ngarrkamili Temple-karti yanayi. Temple-ja kaninykartingi waninyikinyiyi kurrngal. Palanga jinta kukurnjarjartiny, jinta kurlukukujartiny. Jintalu warnkujartinyju mananyikinyiyijaninyi

palarrangu kuwiyi, marlkarri jinakupa yinganyaku Ngarrkaku. Janamili warnku munu yinganyakayi palarranguku kukurnjarikupa kurlukukuku. Warinyjakun warnkujakun, Temple-mili warnkujakun, palajakun yinganyaku. Jintalu kanganyikinyiyijanaku warnku janamili, puntaju yinganyikinyiyijanaku Temple warnku. Mitulu wirtu warnku kanganyikinyiyijanaku, yinganyikinyiyijanaku wupartumarta Temple warnku.

Ngalpanyajalu Jesus-ju parnpirni tayipularrangu janamili ngarlu kanka, kurlukukukarramili kajanapintirrangu pukun parnpirni. Jalakarti yirtil marnajaninyi warnkuku yinganyakatarrangupa warnkuku mananyakatarrangu.¹⁶ Jinta Temple-ja yananyikinyiyi wapirripirri, wurrukarra kanganyikinyiyi. Jesus-ju kunta jirnijaninyi.¹⁷ Wiyirra wurrarnajanaku, "Mirli-mirlingi Ngarrkamilingi purlpija warinyju yarntarna nyungu muwarr: 'Ngarrkamili Maya wiyirruku ngunarrijirriku marrnguku. Nyungungu Ngarrkaku muwarr pilipiyalu.' Munu yiji! Kunta jirninyinyurrujaninyi yija. Nyurralungarra Ngarrkamili Maya ngulyukatamilirrangu jirninyurru."

¹⁸ Palarrangulu Jew-arrangumilalu mangunyatarrangulu pinakarrinyikinyiyalu palinymilaku muwarrku. Wirnti waninyikinyiyalu palinyjamarra. Kukujarrilu wurrarnikinyiyarninyi, "Wunyurrulu Jesus marlkarri wirlalaminyi?" Jinta wiyirr marrngurrangu karrinyikinyiyalu Jesus-

ku. Palinyjalu miranu jinajalu pikaly jirnikinyijaninyi yija.

¹⁹ Jarurrukarti jarrinyaja Jesus-jupa palinymilirrangulu Jerusalem yakarnayi.

NYARRA MUNGKA MAYIMAJIRRI TIKIRL JARRINYI (11:20-25)

²⁰ Marntungu yarlipala yananyikinyiyi ruwurtungu Jerusalem-karti, nyarra mitukata mungka yirrirniyi, tikirl. Marlkarri ngarramarnti pala.

²¹ Peter-lu kurlkarri marna pala muwarr Jesus-mili. Wurrarnili, "Miranu jinakatakayi, parrjala! Pala mungka mayimajirri, warinymaljanga muwarr pirninpalu minyirrju, kuwarri marlkarri yija."

²² Jesus-ju puntaju wurrarnajanaku, "Yijalmarta jilkulunyurrulu Ngarrkanga. ²³ Yija nyungu muwarr wurrarnarninyurruku, yijapa nyuntulu wurralamanpili palanga warnkungu wirtungu rurrinyaku, 'Parnpilarninyi kujungurungu!' Nyuntumilija muwarrja yijalmarta jinaja, munu mitu yakanaja, palajunngarra jarrulungu. ²⁴ Nyungu muwarr pirnarninyurraku, jampa muwarr pirnangkulumanpalu Ngarrkaku, nganikupa japirr malaman, palaku Ngarrkanga yijalmarta jilalu. Palaja palangarra jilamanga.

²⁵ Jampa muwarr pirnangkulumanpalu Ngarrkaku, kurlka jarruluman, 'Nganurtulu kurlu jirniya ngajuku?' Palaja nyuntulu kurlkarri manajalu munu kulilu yirrilamanpalu, puru yakalaman paliny. Puntaju nyuntumilalu Japartulu Kankajirringulu munu kulilu yirrilamanta, puru yakalamanta nyuntu kurlu jinaja."

MANGUNYKATARRANGULU *JAPIRR*
MARNAYI JESUS, "NGANURTULU NYAMPALI
JIRNINTI?" (11:27-33)

²⁷ Yarranakanu Jerusalem-ja milpanyiyi. Jesus ngalpanya kaninykurti Ngarrkamilingi Temple-ja. Milpanyiyalu palarrangu Jew-arrangumilaku mangunykatarangu wiyirr.

²⁸ Minyirrju japirr marnayi, "Palarrangu marrngurrangu warinymaljanga Temple-ja yirtil marnanjaninyi jalakarti, nganurtulu wurrarnangu palajun jinaku? Nganurtulu nyampali jirninti nyuntu?"

²⁹ Jesus-ju puntaju karra marnajanaku, "Ngajulukurra japirr malamarnanyurrinyi muwarr. Yinku muwarr yungkuluminyinyurru. Palaja wurralamarnanyurruku nganurtulu wurrarniji palajun jinaku. ³⁰ Wurralapijinyurru, pala pirirri, John, wurrarnikinyijanaku kurlu yakalapiyi, ngapangapa jirnikinyijaninyi. Nganurtulu palajun jinaku wurrarnili John-ja? Wurrarnili Ngarrkalu? Wurrarnili warinyju marrngulu? Nyurralu wurralapijinyurru muwarr."

³¹ Kukujarrilu wurrarnikinyiyarningu. "Wunyjurru muwarr pilaminyi? Yijapa muwarr pilinyili yakujun, 'Wurrarnili Ngarrkalu'. Puntaju palinyju karra malkulinynganyjurruku, 'Palajalu nganijalu palinyja munu yijalmarta jinamanyurrulu?'"

³² Muwarr wariny wurralanyili. Muwarr pilinyili, 'Wurrarnili puru marrngulu'. Munu! Munurla palajun muwarr pirnakanyi!" Palajun kukujarrilu wurrarnikinyiyarningu. Jana waninyikinyiyi wirnti yiji marrngurrangungamarra. Marrn-

gurrangulu wiyirrju kurlkarri marnikinyiyi yija-yiji John ngakarnajanaku Ngarrkalu, miranu jinaku Ngarrkamilaku muwarrku. ³³ Palajalu mangunyatarrangulu wirntilu karra marnayalu, “Munumpa nganarna palaku.”

Jesus-ju puntaju wurrarnajanaku, “Munu yinku muwarr yingamijinyurru. Puntaju munu wurralamarnanyurruku nganurtulu wurrarniji jalakarti ngakanaku palarrangu marrngurrangu.”

12

PUJUNULU KAMPURTALU MIRTAWALU YINYALU WARNKU NGARRKAKU (12:41-44)

⁴¹ Warajanga karrpungu Jesus palanga mayanga wirtungu kajarnikinyi, mayanga Ngarrkamilingi, Temple-ja. Wirtu pakuji warnkupinti palanga waninyikinyi. Marrngurrangulu kanganyikinyiyalu warnku Ngarrkaku, wirrirkinyiyi palanga pakujingi. Jesus wangka palanga warnkupinti pakujimartaji kajarnikinyi. Warnku wirrirkinyiyi, palinyju parrjarnikinyijaninyi. Jintalu warnkujartinyju kurrngaljartinyju warnku wirtumarta wirrirkinyi.

⁴² Palaja mirtawa kampurta pujunu milpanya. Palinymili pirirri purlpi marlkarri jarrinyi. Kujarra wupartujirri warnkujirri wirrirkinalu Ngarrkaku. Kujupurru pala. Palajirri yinganyaja warnkumajirri pala mirtawa.

⁴³⁻⁴⁴ Jesus-ju wurrarnajanaku palinymilirrangungu, “Yirrirninyurru pala pujunu mirtawa?”

Wupartu yiji warnkujartiny. Palinyju wiyirr wirrinalu Ngarrkaku. Kuwarri warnkumajirri waninyi mayikupa nganikupa paliny. Yija nyungu muwarr wurrarnarninyurruku, palarrangu warinyarrangu warnku kurrngaljartiny. Kurrngalja puru jinta yinyayili Ngarrkaku. Janalu wupartumarta wirriniyili Ngarrkaku. Palalu pujunulu kampurtalu mirtawalu wirtumarta wirrinalu. Palinyju puru wiyirr yinyalu Ngarrkaku.”

14

MANGUNYKATARRANGU KAR-RINYIKINYIYIALU MARLKARRI JINAKU JESUS-KU (14:1-2)

¹ Palanga warrarnja turlparramarta jarrinyajanga Jew-arrangu ngunarrikurnujirrija kunmu jarrinyikinyiyi Jerusalem-ja. Palanga wupartu kukurnjari wirlarnikinyiyijaninyi, waraja maya warinyku, waraja maya warinyku, palajun. Martumpirri lalya kamparnakinyiyi raparrku jinapintimajirri. Warrukartingi warajanga, wirlarra wirtu jarrinyaja, pala kuwiyipa martumpirri lalya ngananyikinyiyi. Palajun jirnikinyiyi Ngarrkamilija muwarrja, kurlkarri marnikinyiyi puripi warrarnja Egypt-ja waninyikinyiyi, kurluny-kurlunyja waninyikinyiyi. Palaja Ngarrkalu wanka jirnijaninyi, kanyajaninyi warrarnja Egypt-ja.

Turlparra jarrinyijanaku. Kuwarrimarta Jerusalem-ja jana kunmu jarrinyikinyiyi palaku

purlpijaku kurlkarri manaku. Karrpuja kujaraja nyarrarrangu wuparturrangu kukurnjarir-rangu wirlalapiyi.

Palarrangulu Jew-arrangumili mangunyatarrangulu Jesus-ku kukujarrilu warlinaku karrinyiya, marlkarriku wirlanaku.² Wurrarnikinyiarningu, “Wunyjurru jiliminyi? Munu warlilkunyi kurlkarri manapintingi partijirringi. Kurrngalju wurrarnayi Ngarrkalu ngakarna Jesus nganyjurruku king jarrinyaku, nganyjurrumili nyampali waninyaku ngarramarnti. Yakujun wurrarnikinyiyi marrngurrangulu. Tuku jilkunyarninyi janangamarra, kukujarrilu jiliminyi yirrinangamarra. Kurlu jiliyinyanyjurrakalu janalu.” Palajun muwarr pirnikinyiarningu palarrangulu mangunyatarrangulu.

MIRTAWALU JURNTURTUNGU JESUS-JA JUR-TIRNILI PARNTI JURIKATA (14:3-9)

³ Palanga tawunja Bethany-ngi Jesus milpanya, mayanga kaninykarti ngalpanya ngapimilingi, Simon Leper-milingi. Ngananyikinyiyi, milpanyajanaku mirtawa wupartujartiny parturljartiny. Winya pala, parnti jurikata, ngalypakata yija, warnkulu wirtulu yija mana pala. Mirtawalu milya kankarni ngartarnili nyarraja parturlja, parnti jurikata ngalypakata jurnturtungu Jesus-ja jurtirnili.

⁴ Jinta palanga kuli jarrinyiyi, wurrarnikinyiarningu, “Nganijalu palajun jirni? Kurlu jirni yija. ⁵ Yingama warnkuku wirtuku pala parnti jurikata. Wirtu warnku manama. Palaja pala

warnku yija yingamajaninyi pujunurranguku.” Palajun muwarr pirnikinyiyi. Mirtawa nyarra yijalu warnta marnayi.

⁶ Jesus-ju puntaju wurrarnajanaku, “Yakaliya paliny. Nganijalu warnta marnanyurru? Yija ngalypakata jirnija. ⁷ Nyurranga pujunurrangu wantulupiyi ngarramarnti nyungungu. Karrpurrangu karrpungu jana warnku yungkulunyurrujaninyipa. Munu nyurranga ngaju punja wantulumarnanyurruku. Jampa wantulumarna, palaja marlkarri jarrulumarna. ⁸ Yijalu ngalya jirnija palinyju. Nyungu parnti jurikata ngalypakata kawungu ngajungu jurtirniji kuwarrilu palinyju ngalya jinaku jungkaraku yartiku. ⁹ Yija nyungu muwarr wurrarnarninyurruku, ngunarrijirringi ngaju wurralapiyijanaku marrngurrangungu wiyirra, wurralapiyijanaku pukurl nyungulu mirtawalu palajun jirnija. Kurllkarri malapiyi nyungu mirtawa.”

KUKUJARRI YANA JUTAJA YATILARRAN- GUKARTI (14:10-11)

¹⁰ Palaja waraja pirirri yana nyarrarrangukarti Jew-arrangumili yatilarrangukarti. Paliny yini Judas Iscariot, Jesus-milirrangungu waraja paliny. Wurrarnajanaku yatilarrangungu, “Ngajulu kangkulumarnanyurrinyi Jesus-karti. Jurti jinaja, warllikulunyurru.” ¹¹ Paliny mili muwarr pinakarrinyaja pikaly jarrinyiyi, wurrarniyili, “Yijapa palajun jilaman, warnku yija yungkulupiyirninti.” Palaja Jutaja mimarnikinya, kurllkarri marnikinyi palinyju,

“Nyanga kangkulumarnajaninyi Jesus-ku warlinaku?”

*JESUS-JUPA PALINYMILIRRANGULU
NGANAYI KUKURNJARIPA MARTUMPIRRI
LALYPA (14:12-21)*

¹² Nyarra karrpu jarrinyijanaku wupartu kukurnjari wirnanaku Jew-arrangulu. Palanga karrpungu palinymilirrangulu japirr marnayi Jesus, “Wanyjarnikarti yankulupiyirni jilkulupiyirni kaninypirtilu nganyjurrulu palaku kukurnjarikupa lalypaku martumpirriku ngananyaku?”

¹³ Palinymilirranguja kujarra manapulinyi, wurrarnapulaku, “Yankulunyumpulu, Jerusalem-ja ngalpulunyumpulu. Piririlu ngapapintijartinyju purrpija kululkulinyumpulinyi. Paliny yajalkulunyumpulu. ¹⁴ Wirtungu mayanga ngalpuliny. Ngalpulunyumpulu pukun. Kaninykarti yirrilkulunyumpulu pala ngurrara. Muwarr pilkulunyumpulalu, ‘Nganarnamilalu miranu jinakatalu wurrar-nangu, “Wanyjarningi ruwumu yarta jilaman, palangangarra mayi ngalkulupiyirni, pala kukurnjaripa lalya martumpirri, ngajulupa ngajumilirrangu marrngurrangulu?”” ¹⁵ Palinyju jurti jilkulunyumpulinyi wirtukata ruwumu. Palanga jilkulunyumpulu kaninypirtilu nganyjurruku.”

¹⁶ Yanapulu. Jerusalem-ja ngalpanyapulu, palajun jarrinyipulaku Jesus-milija muwarrja yija. Palanga yarta jirnipulu kaninypirtilu.

17 Jarurrukartingi milpanyiyi Jesus-pa jinta palinymilirrangu. 18 Mayi ngananyikinyiyi, wur-rarnajanaku Jesus-ju, “Yija nyungu muwarr wur-rarnarninyurruku, nyurraja warajalu kurntany-majirrilu muwarr kangkulinyjanaku yatilarran-gukarti, warliliminyiyi. Palinyjungarra kuwarri ngananya nganyjurrungu nyungungu.” 19 Paju karrinyiyi, ngarlu kurlu jarrinyiyi palinymilir-rangu. Japirr marnikinyiya warajapa warajalu, “Wunyjurru? Ngajulu?” 20 Puntaju Jesus-ju karra marnajanaku, “Nyurrajangarra warajalu palajun jilkuliny, martumpirri malya jilkulu-palayi palinyju, nganyjurrungu nyungungu pala. 21 Marlkarri jarrinyaku ngaju muwarrja Ngar-rkamiliya, ngajuku mirli-mirlingi Ngarrkamilingi yarntarniyi palajun purlpi. Palaku pirirriku palajun jinajaku kuwarrijaja palinykungarra kurluny-kurluny jarruliny yiji ngarramarnti.

*JESUS-JU PALINYKU KAWUKUPA PIJIRRIKU
MIRANU JIRNIJANINYI (14:22-25)*

22 Mayi ngananyikinyiyi Jesus-ju mana mar-tumpirri, Ngarrkanga wurrarnala, “Nyuntu-lungarra martumpirri nyungu yinyannganinyi. Yarranijayi! Wanka jinannganinyi!” Palaja ngartanakanu yinyajaninyi kutarrangu, wur-rarnajanaku, “Marrayi, mayi nyungu ngalayi. Nyungulu martumpirrilu kurlkapirli jilkulun-yurrinyi kawuku ngajumulaku. Jampa jin-talu kawu ngaju yija wirlalaminyiyi. Kuwar-ringulu martumpirri ngananyangkulunyurru, kurlkarri malaminyinyurru ngaju kawu, janalu wirlarninyiyi marlkarri.”

²³ Palaja minpinapintingi wayin mana, Ngar-
rkanga wurrarnala, “Nyuntulungarra wayin
nyungu yinyannganinyi. Yarranijayi! Wanka
jinannganinyi!” Yinyajaninyi, warajapa wara-
jalu minpirniyi. ²⁴ Wurrarnajanaku, “Nyungulu
wayinju kurlkapirli jilkulunyurrinyi pijirriku
ngajumilaku. Ngajumili pijirri warrkilkuliny
ngajungu marlkarringi marrngurranguku kur-
rngalku. Yijalu Ngarrkalu ngakarnanyi marrn-
gurrangu jurtuku muwarrku yinganyaku. Nga-
julu marlkarri jarrinyajalu nyarra jurtu muwarr
Ngarrkaja yija yakalamarnajanaku. Nyurralu
wayin minpinangkulunyurru, kurlkarri malku-
lunyurru pijirri ngajumili, marlkarri jarrinyarna
ngaju marrnguku kurrngalku.

²⁵ Yija nyungu muwarr wurrarnarninyur-
ruku, nyungungu warrarnja munu yarranakanu
wayin minpilimarna ngajulu. Yarti Ngarrkalu,
ngajumilalu japartulu, ngaju wirriliminyi nyam-
pali wiyirruku. Palaja yarrana minpilamarna
ngajumilirrangungu.”

*JESUS-JU WURRARNAJANAKU, “NYURRALU
MIRTIKU YAKALAMINYINYURRU” (14:26-31)*

²⁶ Palaja yinma Ngarrkaku kurntarniyi,
palakarti Mount of Olives-karti yanayi.
²⁷ Yananya kawarnikinyiyi Jesus-ju wurrar-
najanaku, “Yija-yiji ngaju yakalaminyinyurru
nyurralu. Mirti-mirti jarrulunyurru jirrja.”
Jesus miranu nyunguku Ngarrkamiliya
Muwarrja. Palajun purlpilu yarntarna warinyju
mirli-mirlingi Ngarrkamilingi, “Ngarrkalu
wirlalkuliny marlkarri kukurnjarirrangumili

nyampali, kukurnjarirrangu wiyirr mirti jarrulupiyi jirrja.” Miranu Jesus, pala muwarr palinyngarra. Ngarrkalu yini marnikinyi Jesus kukurnjariku nyampali, yini marnikinyijaninyi palinymilirrangu warrkamu pulukurrangu kukurnjarirrangukapali. Ngarrkalu palajun muwarr pirni, palinyju marlkarri wirlalkuliny Jesus, wiyirr mirti jarrulupiyi palinymilirrangu marrngurrangu. ²⁸ Palaja Jesus-ju wurrarnajanaku, “Marlkarri jarrinyakanu ngaju, yarrana wanka jarrulumarna. Galilee-karti yija yankulumarna, ngaju walangkarr jarrulumarnanyurruku.”

²⁹ Peter-lu karra marnalu, “Jintalu yakalayintili, munu yakalamarnanta ngajulu.” ³⁰ Puntaju Jesus-ju karra marnalu, “Yija nyungu muwarr wurrarnarningu, warrukartingi nyungungungarra kujarrapa warajamalja ngaju wurralamanjanaku, mitu malamanjaninyi, 'Munumparla palinyku ngaju.' Palajun muwarr pilamanjanaku. Palaja rooster-lu kamalkuliny kujararamal.” ³¹ Puntaju Peter-lu karra marnalu, “Palangarra yija munu wurralamarnajanaku. Wirlalinyiyili, marlkarringi munu yiji yijalu palajun wurralamarnajanaku.” Jintalu wiyirrju Jesusmilirrangu palajun pukun muwarr Jesus-ja wurrarniyili.

JESUS-JU MUWARR PIRNIKINYALU NGARRKAKU (14:32-42)

³² Milpanyiyi palakarti, ngapikarti, Gethsememane-karti. Palinymilirrangu wurrarnajanaku, “Kajalkulunyurru nyungungu.

Ngarrkaku muwarr pilamarnalu.” ³³ Palinyju kanyajaninyi Peter-pa James-pa John, yanayi walangkarr wangkangarra. Jesus ngarlu kurluny-kurluny yija jarrinyi. ³⁴ Palaja wurrarnajanaku, “Ngarlu wurnmanyarni ngarramarnti ngaju. Paju karrinyaja yijapa marlkarri jarrulumarna. Nyungungu wantulunyurru, mintu wantulunyurru, jarrurlju kalkuluminyinurru.”

³⁵⁻³⁶ Palaja Jesus wangka yanajanaku, pajulu warnti pirnarninyi jungkanga, palaja marrja yija muwarr pirnikinyili Ngarrkaku. Wurrarnala, “Japartukayi, ngajumili japartu walja, nganikupa karrinyanpa, pala jilaman. Yija marlkarri jinaku karrinyajiyi marrngulu jintalu. Munu marlkarriku karrinyakarna. Nyuntulu kunta jilamanjaninyi. Palaku karrinyarna ngajulu. Puru yakalamarna. Nyuntu karrinyanpa jintalu wirlalaminyiyi marlkarri, puru marlkarri wirlalaminyiyi. Munu kunta jilamarnajaninyi.”

³⁷ Jesus-ju kulpanyakanu yirrirnijaninyi, kupalya jarrinyiyi palarrangu kujarrapa waraja. Peter-nga wurrarnala, “Nganija Simon Peterkayi, nyuntu kupalya jarrinyan? Jampapa parrily waniman?” ³⁸ Wurrarnajanaku, “Parrily wantulunyurru, Ngarrkaku muwarr pilkulunyurrulu. Mirurrulu kawanyurrinyili, kurlu jilinyurrulu. Nyurralu yirrkulu Ngarrkanga yijalmarta jinaku karrinyinyurru, yija nyurra manyurla jarrinyanyurru. Palajalu japirr malkulunyurru Ngarrka, tuku jilkulunyurrinyi.”

³⁹ Palaja yarranakanu Jesus yana, yarrana Ngarrkaku muwarr pirnikinyili,

nyarralungarra muwarrju. ⁴⁰ Yarranakanu palarrangukarti kujarrapa warajakarti kulpanyajanaku. Yarrana kupalya jarrinyiyi. Kupalyakarra karrinyikinyiyi. Kurntanyja waninyikinyiyarningu. ⁴¹⁻⁴² Yarranakanu Jesus yana, muwarr pirnili Ngarrkaku, yarranakanu kulpanya wurrarnajanaku, “Yirrkku kupalya jarrinyinyurru? Jipi! Parrily jarrayi! Palamalungarra marrngulu ngaju yajarnikinyinyipa warrukartingi kuwarringi ngaju jurti jirninyijanaku kurlujartinyja marrngurrangungu. Warliliminyiyi. Parrjalayi! Kuwarringarra milpayinyi. Wararr karrayi! Purрпи malaminyijaninyi.”

JINMURNTU JIRNIYI JESUS (14:43-52)

⁴³ Jampa Jesus-ju muwarr pirnikinyijanaku, wangkapalaji milpanya Jutaja. Jesus-milirrangungungarra paliny. Palinyja milpanyiyi kurrngal, jantujartiny, wirrkanapintipa yurluku. Jew-arrangumilalu mangunykatar-rangulu ngakarniyijaninyi. ⁴⁴ Jutajalu purрпи wurrarnajanaku jinmurntu jinakatarrangungu nyungu muwarr: “Yampu malamarna waraja. Palinyngarra warlilkulunyurru, tukulu kangkulunyurru!”

⁴⁵ Jampa Jutaja milpanyakanu, Jesus-karti yana, kayi marna “Miranu jinakata”, yampu marna. ⁴⁶ Palanga Jesus marrjalu warlirniyi. ⁴⁷ Warajalu Jesus-milirrangungulu palanga wararr karrinyajalu wirrkanapintijartinyju walyi malyarnili marrnguku. Kurlkajakun wirrkarna. Nyarra marrngu warrkamukata

Wirtu Yatilmili. ⁴⁸ Palaja Jesus-ju japirr marnajaninyi, “Nganijalu yurlukujartinyapa wirrkanapintijartiny milpanyanyurru ngajuku warlinaku, jinmurntu jinaku? Ngaju kulikatawayi, ngulyukatawayi. ⁴⁹ Karrpurrangu karrpungu Ngarrkamilingi Temple-ja miranu jirnikinyirnijaninyi. Nyurra palangangarra waninyikinyinyurru. Nganijalu munu jinmurntu jirniminyinyurru palanga? Mirli-mirlingi Ngarrkamilingi purlpi yija yarntarna ngajuku, palajun jiliminyinyurru. Palajun jiliyi. Munu kunta jilamarnanyurrinyi.”

⁵⁰ Palaja palinymilirrangu Jesus yakarnayi ngarramarnti, mirti jarrinyiyi yija jana wiyirr. ⁵¹ Warinyju, yangupalalu pirirrilu, Jesus yajarnikinyi. Palinyju kawu yamarnarninyi waralu warajalujakun. Jintalu jinmurntu jinaku partarl warlirniyi. ⁵² Palinymili wara yakarna, mirti jarrinyi kurta.

JESUS KANYAYI WIRTUKARTI KIMITIKARTI (14:53-65)

⁵³ Yatilarrangupa miranu jinakatarrangupa mirtanyarrangu mayanga wirtujinanga kunmu jarrinyikinyiyi. Pala maya Wirtu Yatilmili. Jinmurntu jinakatarrangulu palakarti mayakarti kanyayi Jesus. ⁵⁴ Peter-lu yajarnikinyijaninyi, kajarntalu, Wirtu Yatilmilingi mayanga kiyirtingi ngalpanya paliny pukun.

Pala maya wirtujina yiji, ruwumurrangu nyarrakurnujirri, courtyard-jartiny partijirri kaniny. Peter palangangarra courtyard-ja ngalpanya. Palanga partijirringi

warrkamukatarrangu kajarnikinyiyi, Wirtu Yatilmilirrangu marrngurrangu jana. Parrpa jirnikinyiyiyarninyi wikanga. Peter kajarnajanaku, parrpa jarrinyaku.

⁵⁵ Mayanga palarrangulu yatilarrangulupa nyampalirrangu, wiyirrju Wirtulu Kimitilu, malyparr karrinyiyalu Jesus-ku. Palinyku marlkarri jinaku karrinyiyalu. Kanyjirnikinyiyijanaku marrngurranguku muwarr pinaku, mitu manaku, “Ngajulu yirrirnirni Jesus-ju panypanyala Ngarrkamilingi mangunyja.” ⁵⁶ Kurrngalju mitulu muwarr kanganyikinyiyi Jesus. Warinypa wariny muwarr janamili, janamilirrangu muwarr ruru pirnayarninyi. ⁵⁷ Jinta wararr karrinyiyi, nyungu mitulu muwarr kanyayi Jesus, ⁵⁸ “Paliny muwarr pirni, pinakarrinyiyirni nganarnalu, 'Ngarrkamili Temple, yarni marnayi marrngulu, yija ngartalamarna ngajulu, karrpurrangungu kujarrapa warajanga wariny Temple yarni malamarna ngajulu, munu marrngulu palajun yarni marnakayi.'” Palajunju mitu marnikinyiyi. ⁵⁹ Janalu pukun muwarrarrangu warinykurnu jirnikinyiyi.

⁶⁰ Palaja wararr karrinyi Wirtu Yatil, walangkarr wararr karrinyijanaku. Wurrarnili Jesus-ja, “Ngukarri marnikinyiyinti. Nyuntulu puntaju karra marnamanjanaku. Ngani muwarr pilamanjanaku?” ⁶¹ Jesus jama waninyi, munu muwarr pirnama. Yarrana Wirtulu Yatilju wurrarnili, “Ngarrkalu ngakalkulinyn-ganyjurruku partany walja, nyampali wirtu waninyaku nganyjurruku. Wunyjurru? Ngani

wurrarnanparningu? Nyuntungarra nyarra Ngarrkamili?”⁶² Puntaju Jesus-ju, “Yuu, palangarra ngaju. Yirriliminyinyurru ngaju, kajalamarna Ngarrkamartaji, marrjanyukartingi palinyja. Palaja yirriliminyinyurru kankajirrija mujungungu kulpulumarna.”

⁶³⁻⁶⁴ Palaja muwarrja Wirtulu Yatilju wurru palinymili ngartarnarningu. (Jew-arrangulu kuli jarrinyajalu palajun jirnikinyiyi purlpilu.) Karra marnajanaku, “Nyurralu pinakarrinyinyurru palinymili kurlu muwarr. Muwarrja palinymilija yijalu jakurl kanganyamajirri miranurla nyurra. Wunyjurru wurralkulunyurrulu?” Puntaju kulpanya wurrarniyili wiyirru, “Yija marlkarriku wirlanaku.”

⁶⁵ Jintalu janga pirnikinyiyili Jesus-ja. Palanga ngumpa paliny kunymarniyi waralu, parirru wirlarnikinyiyi. Nyurni marnikinyiyi, “Nganurtulu wirlarnanta?” Palanga marrngurrangulu Wirtulu Yatilmilalu kanyayi, parirru parlu wirlarnikinyiyi.

*PETER-LU WURRARNAJANAKU MUNUMPA
PALINY JESUS-KU (14:66-72)*

⁶⁶ Palajun jarrinyikinyi Jesus-ku, Peter yirru kaniny waninyikinyi, courtyard-ja. Warrkamukata mirtawa milpanyili, Wirtumili Yatilmili paliny. ⁶⁷ Peter yirrinri wikanga wangka, parpa jarrinyikinyi. Jurtu yirrinajalu wurrarnili, “Pala Jesus, Nazareth-ja, yija palinymilirranguja nyuntu.” ⁶⁸ Peter-lu mitu marna, “Palinyku munumparla ngaju. Kakurnarnanta muwarr nyuntumili!” Palanga jampa yananyikinyi Peter

jawapirtikarti, kiyirtikarti, rooster-lu kamarna palanga.

⁶⁹ Mirtawalu jawabirtimartajingi yirrini, wararr karrinyajarrangungu wurrarnajanaku marrngungu, “Nyungu pirirri waraja Jesus-milirranguja.” ⁷⁰ Yarrana Peter-lu kunta jirni, “Munu!”

Yarti palarrangulu wararr karrinyajalu wur-rarniyili, “Yijarla Jesus-mili nyuntu. Galilee-ja nyuntu.” ⁷¹ Palaja Peter-lu wurrarnajanaku, “Yija muwarr pirnirni. Ngajuku miranu Ngarrka. Mitu muwarrja ngaju wirlalinyili Ngarrkalu. Nyarra pirirri wurrarnijinyurru, yija palaku ngaju munumpa!” ⁷² Palaja kamarna rooster-lu. Peter-lu pinakarrinyakanu, kurlka jarrinyi yija muwarr Jesus-mili, “Kujarrapa warajamalja ngaju wurralamanjanaku, mitu malamanjaninyi, 'Munumparla palinyku ngaju'. Palajangarra rooster-lu kamalkuliny kujarramal.” Palajun purlpi Jesus-ju wurrarnala Peter-nga. Peter tarlkarra manakanu kurlkapirli jarrinyi, palajunngarra palinyju jirni. Ngarlu wurnmanya kurntanyjartiny, ngangkurl jirnikinyi.

15

JESUS KANYAYI NYAMPALIKARTI, YINI PALINY PILATE (15:1-5)

¹ Pirrpa-pirrpa jarrinyaja kunmu jarrinyiyi yatilarrangupa miranu jinakatarrangupa mirtanyarrangupa jinta wiyirr nyampalirrangungu, Wirtungu Kimitingi. Muwarr yimpirniyarngungu. “Kangkuluminyi Jesus Roman-karti.” Palaja

Jesus kunymarniyi, kanyayi Roman-karti wirtukarti nyampalikarti, yini paliny Pilate. Paliny Roman-milija warrarnja, Roman-milalu King-ju wirrini Pilate nyampali Jew-arranguku.
² Pilate-ju japirr marnikinyi Jesus, “Wunyjurru? Jew-arrangumili King nyuntu?” Jesus-ju puntaju marna, “Nyuntu palajun muwarr pirnan.”
³ Yatilarrangulu mitulu ngukarrinikinyiyi Jesus, “Nganarnamilingi mangunya panypanyikinyili palinyju.”
⁴ Palaja yarranakanu Pilate-ju wurrarnili, “Pinakarajaninyi, palarrangulu ngukarrinikinyiyinti. Puntaju karra malaman?”
⁵ Jama waninyikinyi Jesus, munu puntaju marnamalu. Pilate-ju ngurnjul jarrinyikinyalu.

WURRARNIKINYIYILI PILATE-JA JESUS MARKARRI JINAKU (15:6-15)

⁶ Purlpi turlparrarrangu turlparranga, Jew-arrangulu kukurnjaripa lalya martumpirri ngananyikinyiyi, Pilate-ju yinyji pirnikinyijanaku marrngu jinmurntuja, waraja ngakarnikinyijanaku. Nganurtuku karrinyikinyiya Jew-arrangu, palaku japirr marnikinyiyalu, palangarra Pilate-ju ngakarnikinyijanaku.
⁷⁻¹¹ Palaja kuwarri kurrngal kunmu jarrinyiyi Jew-arrangu, Pilate-ku japirr manaku, “Jinmurntuja yinyji pilamannganaku waraja.” Pilate miranu jarrinyijanaku, yatilarrangulu mikulu yirrirniyili Jesus-ja, palajalu kanyayili. Palaja japirr marnajaninyi Pilate-ju, “Ngakalamarnanyurruku Jesus, Jew-arrangumili King?” Yatilarrangulu purlpilu wurrarnikinyiyijanaku Jew-arranguku

marrngurranguku, jakurlirniyijaninyi japirr manaku Pilate-ku, “Yinyji pilamannganaku pala wariny pirirri, yini Barabbas.” Pala Barabbas jinmurntungu waninyikinyi, jinta pukurl palinykapali. Purlpi kuli partirniyijanaku Roman soldier-rrangungu, Roman-arrangu kujarrapa waraja marlkarri wirlarniyijaninyi.

¹² Nyarraku Barabbas-ku japirr marnikinyiyi, puntaju Pilate-ju japirr marnajaninyi, “Pala Barabbas yinyji pilirnili, palaja wunyjurru jilirnili ngajulu nyungu wariny, pirirri yini marnanyurru 'Jew-arrangumili King'?”

¹³ Puntaju kamalu karra marnikinyiyili, “Paliny nayilamu jilaman mungkanga. Palajun jinajalu marlkarri wirlala.” ¹⁴ Yarranakanu Pilate-ju japirr marnajaninyi, “Nganijalu? Ngani kurlu jirni palinyju?” Kamarnikinyiyi yija marrjalu, “Paliny nayilamu jili mungkanga.”

¹⁵ Jew-arranguku pikaly jinaku karrinyi Pilate. Palaja Barabbas yinyji pirnijanaku, Jesus yinyajanaku soldier-nga, wurrarnajanaku wilypurnjartinyju wirlanakupa mungkanga nayilamu jinaku.

*SOLDIER-RRANGULU
MARNIKINYIYI JESUS (15:16-20)*

NYURNI

¹⁶ Soldier-rrangulu kanyayi Jesus ngurrakarti janamilikarti, mayanga wirtujinanga ngalpanyiyi, courtyard-ja kaniny partijirringi kanyayi. Jinta soldier-rrangu kayi marnayijaninyi, “Kurtaliyi nyungukarti.” Palaja wurruku palinymilaku mirarniyi, Pilate-ja muwarrja Jesus wilypurnjartinyju wily pirniyi.

Palaja nyurni marnikinyiyi yija. ¹⁷ Manayi ngurriny pilyarri, ngalypakata yija, wirrirniyili. Mungkaja yirijartinyarrangu manayi, yarni marnayi ngapi, mangkakapali, wirrirniyili jurnturtungu Jesus-ja. ¹⁸ Palaja nyurni marnikinyiyi, wurrarnikinyiyili, “King Jew-arranguku yija nyuntu.” ¹⁹ Mungkalu jurnturtu wirlarnikinyiyi, palinyja janga pirnikinyiyili, murtingi juripi-juripi jarrinyaja jinanga palinyja milya kaniny jungkanga jarrinyikinyiyili. Palajunmarta jirnikinyiyi palinyku nyurni manaku, wirtukapali paliny janaku.

²⁰ Jipi nyurni manakanu, paliny ngurrinyku ngalypakataku mirarniyi, wurru paliny milingarra wirrirniyili. Palaja mungka wirtu palinyja ngurntingi wirrirniyi, palinyju kanganyaku, jinangu marntiku jirniyi jalakarti, ngapikarti, Golgotha-karti, mungkanga nayilamu jinaku, palanga marlkarri jinaku.

JESUS KANYAYI, MUNGKANGA NAYILAMU JIRNIYI (15:21-27)

²¹ Partijirri jarrinyaja soldier-rrangulu pirirri warlirniyi, ngajarri. Warrarnja Cyrene-ja paliny, yini Simon. Japartu Alexander-milipa Rufus-jumili. Jerusalem-karti milpanyikinyi. Roman soldier-rrangulu warlirniyi, jakurlirniyi kuliny-kulinyju paliny palaku wirtuku mungkaku kanganyaku, pala mungka Jesus-ku. ²² Golgothanga milpanyiyi. (Pala yini Golgotha Jew-arrangumilingi muwarrja Pinka-Pinka wurrarnayi.)

²³ Palanga Jesus partarl yinyayi wayin mirrijinjartiny minpinaku. Parra-parrangamarra pala mirrijin. Jesus-ju munu minpirnama. ²⁴⁻²⁶ Soldier-rrangulu mungkanga nayilamu jirniyi, parirrijirri nayilamu jirniyi, jinajirri pukun. Mirli-mirlingi yarntarnayi nyungu muwarr, “Nyungu Jew-arrangumili King”, wirrirniyi pala kankarni mungkanga palinymartaji. Marntungu karrpu kanka jarrinyi, yarlipala, nayilamu jirniyi mungkanga Jesus. Palaja wurruku palinymilaku witi karrinyiyi, nganurtulu kangkulinyapa pala. ²⁷ Ngulyukatajirri nayilamu jirniyipulinyi warinyajirri mungkanajirri palinymartaji, marrjanyukartipa jampukarti.

*JINTALU PUKUN NYURNI MARNIKINYIYI
(15:29-32)*

²⁹ Marrngurrangulu jukurti-jukurtulu parrjarnikinyiyi wangkalu nyurni marnikinyiyi paliny. Karra marnikinyiyalu, “Wurrarnan ngartalaman Ngarrkamili Temple, nyuntulu, karrpurrangungu kujarrapa warajanga yarni malaman. ³⁰ Katukala mungkaja, yinyji pinakanu wanka jilarninyi nyuntulu!”

³¹ Palajunju wurrarnikinyiyi palarrangulu mangunyatarrangulu pukun, nyurni marnikinyiyi Jesus. Wurrarnayarningu, “Jinta wanka jirnikinyijaninyi. Munu palinyju wanka jinakarninyi. ³² Purlpi wurrarnikinyi palinyju, 'Ngaju ngakarnanyi Ngarrkalu. Jew-arrangumili King ngaju.' Jampa katukalkuliny mungkaja

paliny. Palajangarra nganyjurrulu yijalmarta jiliminyalu palinyja.”

Mungkangapa ngulyukatalujirri pulanyju pukun nyurni marnikinyipulu Jesus.

JESUS MARLKARRI JARRINYI (15:33-41)

³³⁻³⁴ Karrpu partijirringi parlparr warrukurla jarrinyi. Warrukurla palajunngarra waninyikinyi ruka-rukakartijakurl. Palaja Jesus marrja muwarr pirni, purlpimalulu muwarrju japirr marna Ngarrka, “Yiluyi, Yiluyi, lama japakajani?!” Pala muwarrju wurraninyi, “Ngarrkakayi! Ngarrkakayi! Nganijalu parnpina wirrirnanyin nyuntulu?” ³⁵ Jintalu palangapa wararr karrinyajalu pala muwarr pinakarrinyajalu wurrarniyi, “Pinakarrayi! Kayi maninyi palinyju pala purlpija pirirri, Ngarrkamili Muwarr Pinakata, Yilayija.”

³⁶ Waraja mirti milpanya, wara malya jirni wayinja, milyanga mungkanga wirrirni, kanka jirni Jesus-ja jawanga, jangka jirnili ngumanaku Jesus-ju. Wurrarnajanaku, “Kula! Parrjalkunya! Yijapa milpuliny Elijah palinyku mungkaja kaniny jinaku.” ³⁷ Palaja Jesus-ju kamarna yija, warajamal nganyjurnu, wurrjirni.

³⁸ Jerusalem-ja Ngarrkamilingi Temple-ja kaninykarti milyanga Ngarrkamilijakun pala. Wirtu Yatiljakun ngalpanyangkuliny palanga, munu jinta marrngurrangu. Walangkarr pala Ngarrkamilingi wilitiny jarrinyikinyi wirtu ngurriny. Ngampa pirnikinyi pala, ngalpanyangamarra marrngurrangumarra. Jampa Jesus marlkarri jarrinyi pipurrungarra

ngurriny pala laarr kanya yija, kankajirrija kaninykurnu jungkakartijakurl.

³⁹ Ngapingi, Golgotha-nga, pala Roman soldier nyampali Jesus-martajingi wararr karrinyikinyi walangkarr parrjarnikinyi. Palaja yirrirnajalu palajun marlkarri jarrinyi Jesus, wurrarna, “Yi-jangarra nyungu pirirri Kankajirrikarringumili Partany.”

⁴⁰⁻⁴¹ Palanga kurrngal mirtawarrangu wararr karrinyikinyiyi, kajamartangulu parrjarnikinyiyi. Purlpi, Jesus yananyikinyi Galilee-ngi, palarrangulu mirtawarrangulu yajarnikinyiya, palinyku mayi kamparnikinyiyalupa nganin-nganin. Galilee-ja yajarniya paliny Jerusalem-karti. Kuwarri parrjarnikinyiyi kajamartangulu. Jananga Mary Magdalene-pa Salome-pa wariny Mary. (Pala wariny Mary pipi palinyngarra pulanyku, James Wupartukupa Joses-ku).

WIRRIRNIYI JESUS KAWU MARLKARRI JURNTINGI (15:42-47)

⁴²⁻⁴³ Palakurtirra pirirri, yini Joseph. Paliny ngapija, tawunja Aramathea-ja. Nyampali paliny, mirtanya, Wirtu Kimiti marrngu paliny. Palinyku ngalya wurrarnikinyiyalu wiyirru. Punja mimarnikinyi, wurrarnikinyi, “Jampa Ngarrkalu ngakalkuliny wirtu, palinyjungarra milpanyajalu ngalypalu kalkulkulinynganyjurrinyi ngarramarnti.” Palangarra Joseph marrpalya yanalu nyampalikarti, Pilate-karti, japirr marna,

“Kawu kangkulumarna Jesus, jungkaranga wirrilamarna?”

Purlpi ruka-ruka. Jampa karrpu kara ngalpuliny. Palaja Sabbath jarrulinyjanaku, Jew-arrangumili karrpu Ngarrkaku. Janamilija mangunya munu warrkamu jarrinyaku jana. Palangamarra Jesus kawu marlkarri jungkaranga wirrinaku karrinyikinyalu Joseph-ju palanga ruka-ruka.

⁴⁴ Ngurnjulju japirr marna Pilate-ju, “Purlpi marlkarri jarrinyi paliny?” Soldier nyampali kayi marna, japirr marna, “Punja marlkarri waninyi Jesus?” ⁴⁵ Palalu soldier-lu nyampalilu wurrarnala, “Yuu, purlpi marlkarri paliny.” Palaja Pilate-ju wurrarnili Joseph-ja, “Yuu, kawu paliny marlkarri kangkuluman.”

⁴⁶ Joseph store-karti yana, mana warnkulu wara makanu mirta-mirta, ngalypakata yija. Mungkaja Jesus kawu marlkarri kaniny jirni, waralu kunymarna, wakany kawu yamarna. Palaja jurntikarti kanya. Pala jurnti kapulyakata warnkungu purlpija wirrkarniyi jungkaraku. Palanga kaninykarti wirrirni Jesus kawu marlkarri. Palaja warnku wirtujina jujirni jurntikarti, jawapirti yamarna yijalu ngarramarnti.

⁴⁷ Mirtawajirrilu parrjarnikinyipulu, nyarralu-jirri, Mary Magdalene-lupa wariny Mary-lu. Parrjarnikinyipulu Jesus kanya wirrirni Joseph-ju jurntingi, palanga yirrirnipulu.

JESUS WANKANYU JARRINYAKANU TURLPANYA (16:1-8)

¹ Sabbath-ja, kara ngalpanyajalu, yarranakanu warrkamu jilipiyi Jew-arrangulu. Palangarra kara ngalpanyajanga, yanayi store-karti Mary Magdalene-pa Salome-pa wariny Mary. Manayi warnkulu ngalypakatarrangu yangkanapintirrangulu, parnti jurikata yija, kawungu yangkanaku Jesus-ja. ² Wiyikingi yanayi pirrpangangarra palakarti jurntikarti. Jampa karrpu milyapal jarrinyajanga jurntingi milpanyiyi palanga. ³⁻⁴ Yananya kawarnikinyiyi muwarr pirnikinyiyarningu, "Pala yamanapinti warnku, jurntingi jawapirtingi, nganyjurrulu munu rurriji pirnakanyi, warnku wirtujina yija. Nganurturrangulu rurriji pilipiyinganyjurruku pala warnku?" Jampa milpanyajalu yirrirniyi, parrjarniyi nyarra warnku purlpi rurriji pirni warinyju.

⁵ Palaja jurntingi ngalpanyiyi, yirrirniyi yangupala pirirri, wurrujartiny mirta-mirtajartiny, marrjanyukarti kajarnikinyi. Wirnti karrinyikinyiya mirtawanyjarri. ⁶ Palinyju wurrarnajanaku, "Wirntiwayi! Yija kanyjirnanyurralu kawuku Jesus-ku Nazareth-jaku, nyarra purlpi mungkanga nayilamu jirniyi. Marlkarri jarrinyaja yija wanka jirni Ngarrkalu. Munu nyungungu kuwarri. Parrjaliyi! Nyungungungarra wirrirniyi. Nyunguja yana. ⁷ Yankulunyurru, nyungu muwarr wurralkulunyurrujanaku Peter-ngapa jintanga Jesus-milirrangungu, 'Paliny Galilee-karti walangkarr yankulunyurruku.

Palangangarra yirrilkulunyurru, palinyja muwarrja yija.”

⁸ Jalakarti yanayi palarrangu mirtawanyjarri, jurntija mirti jarrinyiyi. Wirnti yija, jannganka pirnikinyiyipa ngurnjurnikinyiya yija. Wirntilu jintanga munu muwarr pirnimiyijanaku warin-yarranguku.

(Warinyju nyungu muwarr yarntarna, Jesus marlkarri jarrinyaja wankanyu waninyi, miral jarrinyijanaku palinymilirrangungu.)

*JESUS MIRAL JARRINYIJANAKU
PALINYMILIRRANGUNGU (16:9-18)*

⁹ Wiyikingi marntungu, pirrpa-pirrpamajirringi, Jesus yarrana wanka jarrinyi, turlpanya. Miral jarrinyili Mary Magdalene-nga. Purlpi palinyjanganra Jesus-ju jurtu ngakarnajaninyili ⁷ mirurru. ¹⁰⁻¹¹ Kuwarri yirrinakanu Jesus Mary yana palinymilirrangukarti. Kulurnikinyiyarninyi janalu. Wurrarnajanaku, “Nyampali nganyjurrumili, Jesus, munu marlkarri wanima. Marlkarri jarrinyaja wanka jarrinyi, yirrirnarna ngajulu.” Mary-nga munu yijalmarta jirnimiyili. Panypanyiyili muwarrja.

¹² Ruka warinyjirri Jerusalem-ja jalakarti yanapulu. Purlpi Jesus-ja yijalmarta jirnikinyipululu. Kuwarri Jesus miral jarrinyapulaku. Pulanyju warinykapali wurrarnapululu, palinyngarra kakurnapululu. ¹³ Palaja, miranu jarrinyaja, kulpanyapululu Jerusalem-karti, jintanga palinymilirrangungu wurrarnapulujanaku, “Jesus wanka yija. Yirrirnalayi ngalayalu.” Puru

pinakarrimiyipulinyi, munu yijalmarta jirn-
imiyipulaku.

¹⁴ Palaja, ngananyikinyiyi, miral jarrinyi-
janaku Jesus palinymilingi 11 marrngurrang-
gungu. Yijalu warnta marnajaninyi. Warin-
yarrangulu Jesus wanka yirrinajalu purlpi wur-
rarniyijanaku, yirrkulu jalypalu jirnikinyiyi,
palarrangulu 11 marrngurrangulu munu yijal-
marta jirnimiyijanaku. Palajalu Jesus-ju warnta
marnajaninyi.

¹⁵ Palaja wurrarnajanaku, “Warrarnjirringi
wiyirra yananyakanu, wurralayijanaku
marrngungu wiyirra Ngarrkamili ngalypakata
muwarr. ¹⁶ Kurrngalju yijalmarta jilipijiya
ngajungu. Warinyju ngapanga jinaku janaku.
Jana marlkarri jarrinyaja, Ngarrkalu wankanyu
kalkulkulinyjaninyi ngarramarnti. Jintalu munu
yijalmarta jilipijiya ngajungu. Jana marlkarri
jarrinyaja, Ngarrkalu jurtu ngakalkulinyjaninyi
ngarramarnti.

¹⁷ Ngajungu yijalmarta
jinakatarrangulu ngajungu yiningi mirurru
jurtu ngakalapiyijaninyi marrngurranguja.
Muwarr warinyarrangu muwarr pilipiyi.

¹⁸ Jurru watarrkulu marrayili, yijalu munu
marlkarri jilkulinyjaninyi palalu jurrulu.
Marlkarri jinapinti watarrkulu minpiliyili,
yijalu munu kurlu jilkulinyjaninyi palalu
kurlujartinyju. Janalu wirrilipiyijanaku parirru
wurrkujartinyjarrangu, Ngarrka japirr malapiyi
ngalypa jinaku, yijalu Ngarrkalu ngalypa
jilkulinyjaninyi wurrkujartiny. Yijalmarta
jinakatarrangulu palajun jilipiyi. Palaja
marrngurrangu miranu jarrulupiyijanaku

warrkamu jirnirni ngarramarnti ngajulu
yijalmarta jinakatarrangungu.” Palajun
Nyampali Jesus muwarr pirnajanaku.

JESUS KANYA KANKA NGARRKALU, NYAMPALI WIYIRRKU WIRRIRNI (16:19-20)

¹⁹ Palaja Ngarrkalu kanya kanka, wirrirni mar-
rjanyukartingi wangka yija palinyja. Palanga
wirrirni Jesus wirtu yija nyampali wiyirrkungu-
narrikurnujirriku.

²⁰ Jesus-milirrangulu yananyakanu
wurrarnikinyijianaku ngunarrikurnujirringi
marrngurrangungu Ngarrkamili muwarr
ngalypakata. Yirrkulu Nyampalilu Jesus-ju
warrkamu jirnikinyi palinymilirrangungu,
marrngurranguku jurti jinaku janamili muwarr
yija jurtu. JIPI.

**Nyangumarta Bible
Portions of the Holy Bible in the Nyangumarta
language of Australia**

copyright © 1980-2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nyangumarta

Bible translation copyright © 1980-2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.
Reader Series (book XXC) copyright © 1996 Bible Society Australia. Bible
overview (XXA) copyright © 1996 Mission Publications of Australia (PO
Box 21, Lawson NSW 2783)

This translation is made available to you under the terms of the Creative
Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it
in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are
licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses,
please contact the respective copyright owners.

2021-11-12

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 31 Aug 2023

469e8210-9f0b-5399-9f0b-cc22ce5975b8